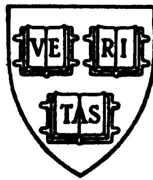
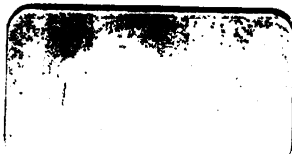

VE RI
TAS

HOLLAND

Art. 895 Burg. Wetb.

PROEFSCHRIFT

DOOR

C. A. BERGSMA.

LEIDEN. — EDUARD IJDO.
1890.

B.

ART. 895 B. W.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. C. K. HOFFMANN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER WIS- EN NATUURKUNDE,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

op Woensdag 29 October 1890, des namiddags ten 3 ure,

DOOR

CORNELIS ADRIAAN BERGSMA,

GEBOREN TE PALEMBANG.

GEDRUKT BIJ EDUARD IJDO, TE LEIDEN.
1890.

For Ty
B 49942a

7/23/29

AAN MIJNE OUDERS.

ART. 895 B. W.

Een kind ontleent niet van zijne ouders het recht om hen te vertegenwoordigen, en men kan zelfs dengenen vertegenwoordigen, wiens nalatenschap men niet heeft willen aanvaarden.

Deze wetsbepaling heeft in Mr. S. M. een heftig bestrijder gevonden, die in de Nieuwe Bijdragen over Rechtsgeleerdheid en Wetgeving van 1863 in een opstel getiteld· „Over „het negatieve voorschrift van art. 895 B. W. luidende: Een „kind ontleent niet van zijne ouders het recht om hen te verte„genwoordigen," niet alleen den vorm van het artikel afkeurt, maar het voorschrift zelfs eene wettelijke onwaarheid noemt.

Die critiek wekte mij op tot een nader onderzoek harer juistheid en van de beteekenis van het wettelijk voorschrift.

Allereerst diende het begrip van plaatsvervulling te worden ontvouwd. Te dien einde heb ik, na nagegaan te hebben of en zoo ja, hoe de instelling in Rome, Frankrijk en onze voormalige gewesten voorkwam, mij afgevraagd, hoe onze wetgever zich de plaatsvervulling gedacht heeft en op die wijze uit de wet het begrip, zoo als hij het zich heeft gevormd, afgeleid.

Naar aanleiding der nieuwere theorieën, knoopte zich hieraan van zelf de beantwoording vast — slechts voor zooveel noodig was voor mijn doel — der vragen: *a.* of des wet-

gevers voorstelling juist is, en *b.* of de instelling der plaatsvervulling wel eene deugdelijke is. Zóó zal 't mij mogelijk zijn de beteekenis van *plaatsvervulling* nader vast te stellen en een voldoende grondslag zijn gelegd om het genoemde opstel te bespreken en de daarin verdedigde meening ter toetse te brengen.

Wanneer een erflater overleden is, zonder testament nagelaten te hebben, worden tot zijne nalatenschap zij geroepen, wien de wet in het algemeen op grond van hunne betrekking van bloedverwantschap tot den erflater, het recht van erfgenaamschap toekent.

Deze nu kunnen uit eigen hoofde opkomen, en het kan gebeuren, dat zij dit doen bij plaatsvervulling. Deze laatste instelling treffen wij reeds aan in het Rom. Recht, in het Fransche Costumierrecht en ook vinden wij haar in onze oude plakkaten, doch niet overal dateert zij reeds van af de eerste wettelijke regeling der intestaat-erfopvolging zelve: de plaatsvervulling is in het algemeen van jongere dagteekening. Ook treffen wij haar niet terstond reeds aan in dien omvang, waarin de nieuwere wetgevingen haar hebben vastgesteld: oorspronkelijk alleen in de nederdalende lijn ingevoerd, wordt zij allengs uitgebreid tot de zijlinie, hier in meerdere, daar in mindere mate. Een enkel woord ter toelichting.

De wet der XII tafelen riep in de eerste plaats tot de erfenis de sui heredes, i. e. „qui in potestate morientis fuerunt" [1]). Kleinkinderen — sc. kinderen van een vóóroverleden kind — kwamen met kinderen van den erflater

[1]) Inst. II, 1 § 2.

allen gelijkelijk op in de nalatenschap. Zij waren dus evénals de kinderen rechtstreeks erfgenamen van den pater familias. Liet deze na twee zoons en zes kleinzoons, zoo werd de nalatenschap verdeeld in acht gelijke deelen.

Men verdeelde dus het nagelaten vermogen in zooveel deelen als er sui heredes waren, onverschillig in welken graad deze tot den erflater stonden; dit alles een noodzakelijk gevolg van de strenge beteekenis, die men aan het woordje *pariter* hechtte.

In deze explicatie echter zagen de latere uitleggers eene onbillijkheid. Omdat hun broer nu bij toeval vóór-overleden was, kregen — in het bovengenoemde voorbeeld — de twee zoons slechts één achtste van de nalatenschap, terwijl, zoo datzelfde toeval gewild had, dat hun broer nog leefde bij den dood van den pater familias, zij één derde zouden gehad hebben.

Men gaf nu aan dit woord eene andere beteekenis, en vandaar, dat wij in de Inst. [1]) lezen, dat, hoewel „filius „et ex altero filio nepos neptisve pariter ad hereditatem „vocantur," het toch „aequum esse videtur nepotes neptesve in patris sui locum succedere", [2]) en .... het begrip plaatsvervulling was geboren.

Frankrijk was naar het heerschende recht onderscheiden in twee gedeelten, t. w. dat, waar de Romeinsche wetten golden *le pays du droit écrit* en *le pays du droit*

---

[1]) III 1 § 6. Gai. III § 7.

[2]) Dit gold echter nog maar alleen voor den manstam (ex altero filio), niet voor de vrouwelijke lijn: VALENTINIANUS bracht het eerst hierin verandering door de kleinkinderen uit dochters voor 2/3 te doen opkomen zoo zij tegelijk met sui heredes en voor 3/4 zoo zij met agnati gezamenlijk geroepen werden (legg. 4 & 5 Cod. Theodos. de Legitimis hereditatibus lib. V; Inst. III 1 §§ 15 en 16).

costumier, dat, waar het in de coutumes opgeteekende inheemsche recht gold. Dit laatste nu kende de instelling niet: zoowel in de nederdalende, als in de zijlinie sloot de naaste erfgenaam elken verderen absoluut uit. [1])

Na verloop van tijd werd het begrip ook hier bekend; bij gebreke echter van wettelijke regeling gaf de vraag *met of zonder plaatsvervulling?* in den beginne dikwijls aanleiding tot hevige twisten. Om nu hieraan voor goed een einde te maken, liet Keizer OTTO I — zoo verhaalt ons EUS. DE LAURIÈRE [2]) — de beslissing over aan het Godsgericht. Twee kampioenen, voorstellende de partij der ooms, die natuurlijk geen, en die der neven, die wel plaatsvervulling wenschten, traden in den strijd, die, eindigende met de overwinning van den laatste, aan deze instelling een blijvende plaats verzekerde. Doch in de meeste Coutumes was volgens LAURIÈRE de plaatsvervulling niet toegelaten, en hij beroept zich op het getuigenis van JEAN DES MARES *qui était avocat au Parlement sous Charles VI*, dat zij in Parijs was uitgesloten, behalve in het geval, dat bij huwelijkscontract was bepaald, dat de uit het huwelijk geboren kinderen bij plaatsvervulling de erfenis hunner grootouders zouden beuren.

Langzamerhand vond zij echter ingang in het Costumierrecht. Zoo bepaalde de *Ancienne Coutume de la Prévosté et*

---

[1]) Hoe TOULLIER *Le droit civil français*, 3*me ed. Tom. IV no.* 184 kan zeggen »La représentation soit en ligne directe, soit en collatérale »ne fut admise anciennement en France, ni par les peuples, qui se »gouvernaient par la loi romaine, ni par ceux, qui suivaient la loi »salique" . . . . etc., begrijp ik niet: in de eerstgenoemde streken kon toch de plaatsvervulling niet geheel onbekend zijn.

[2]) Aant. op Ant. Loisel no. 321

Vicomté de Paris, van het jaar 1510 in art. 133, [1]) dat „en ligne directe représentation a lieu", welk voorschrift duidelijker overging in de *Nouvelle Coutume*, die 70 jaar later te boek werd gesteld, daar deze er nl. bij bepaalde, dat zij zou plaats grijpen „infiniement et en quelque degré que ce soit."

In ons land, waar elk gewest, ja ik zou haast zeggen elke stad, eigen wetten, ordonnantiën en keuren had, die onderling soms zeer verschilden, was ook het erfrecht zeer onderscheiden.

Woonde men bijv. in Noord-Holland of West-Friesland, dan had men zich aan geheel andere regelen betreffende de erfopvolging te houden, dan wanneer men de landen van Zuid-Holland of Zeeland bewoonde: in de eerstgenoemde streken heerschte het Aasdomsrecht [2]) — ook wel West-Friesch versterfrecht genoemd — in de andere het Schependomsrecht [2]) of Hollandsch-Zeelandsch Versterfrecht.

Geheel van verschillenden grondslag uitgaande, moest ook de instelling der *plaatsvullinghe* onderling in beiderlei recht verschillen.

Het Schependomsrecht ging uit van den grondregel *het goed moet gaan aan de zijde daar het van gekomen is* en „admitteerde dan ook zoowel in de zijd- als rechte lijn de „representatie oneindig [3])."

Het Aasdomsrecht had een geheel anderen stelregel: *het naaste bloed erft het goed* en dit woordje *naaste* streng

---

[1]) Nouv. Cout. Gén. Tom III, Part. I.

[2]) Zie omtrent de beteekenis en afleiding H. DE GROOT: *Inleiding tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid*, Boek II, Dl 28 § 7.

[3]) V. D. VORM. *Verhandeling van het Hollandsch-Zeelandsch ende Westvrieslandsch Versterfrecht* pg. 29.

opgevat — doch altijd zóó, dat een descendent vóór elken collateraal opkwam — moest wel elke gedachte aan plaatsvervulling ten eene male uitsluiten.

In het jaar 1580, op den 1sten April, vaardigden de Staten van Holland de bekende *Ordonnantie van de Policien binnen Hollandt* [1]) uit, waarbij zij eenheid brachten in dezen tweeslachtigen toestand. Gebaseerd op het Schependomsrecht riepen zij een nieuw erfrecht in het leven, dat de oude Schependoms- en Aasdomsrechten vervangende, door de schrijvers genoemd werd het Nieuw-Schependoms- of Zuid-Hollandsch versterfrecht. [2])

Sedert 1580 treffen wij dus in Noord-Holland en West-Friesland de plaatsvervulling in de nederdalende lijn in het oneindige aan. [3]) Wel hebben de inwoners van Haarlem, Leiden, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen, geërgerd als zij waren, omdat de Pol. Ord. bijna geen plaats had gelaten aan het Aasdomsrecht, negentien jaar later bij Placaet van 18 Dec. 1599 [4]) een eigen erfrecht verkregen, meer gebaseerd op het Aasdomsrecht en daarom ook wel Nieuw-Aasdomsrecht genoemd, doch de instelling der plaatsvervulling bleef bestaan. Wel gold ook hierin de stelregel *het naaste bloed erft het goed*, doch het woordje *naaste* werd nu niet meer in dien strengen zin opgevat als vóór 1580: men ging nu daaronder ook hen begrijpen, die, hoewel in een verderen graad zijnde, in de plaats van, en

---

[1]) Groot Placaetboek I dl. col. 329 vv.

[2]) v. LEEUWEN, *Censura Forensis* Lib III, Cap. XVI § 4.

[3]) Art. 20, Pol. Ord. *In den eersten, dat in alle erffenissen de kinderen ende andere descendenten, ofte in de rechte linie nedergaende, in infinitum haren ouderen zullen succederen in stirpes, ende bij representatie.*

[4]) Gr. Pl. col. 343.

als zoodanig ook in den graad van hunne vóóroverleden ouders opkomen — m. a. w. het 1e art. liet, evenals in het Schependomsrecht, in de nederdalende linie onbeperkt plaatsvervulling toe." [1])

In de zijlinie is overal de instelling eerst later ontstaan. Zoo maken de Inst. nog maar alleen van een „in locum succedere" gewag opzichtelijk de nederdalende lijn; voor de collateralen, die bij gebreke van sui heredes geroepen werden, gold nog volgens de XII Tafelen: „ad agnatum proximum „hereditas pertinet [2])." De erflater heeft een broeder en twee neven, zoons van een vóóroverleden broeder, nagelaten: de erfenis komt geheel aan den overlevenden broeder.

In Nov. 118 cap III, heeft JUSTINIANUS met dit voorschrift gebroken, waar hij bepaalde, dat kinderen van een vóóroverleden broeder met hun oom tot de erfenis zouden komen, en wèl voor een even groot gedeelte als hun vader zoude gehad hebben, zoo hij nog in leven ware geweest. Tot dezen graad echter bleef de plaatsvervulling beperkt en dat zegt hij ook uitdrukkelijk: „Nulli enim alii omnino personae ex hoc ordine venienti, hoc jus largimur."

Ook het Fransche Costumierrecht kende oudtijds slechts plaatsvervulling in de nederdalende lijn. Voor de zijlinie stelde de *Ancienne Coutume de Paris* het recht nog niet open, ja handhaafde zelfs om alle mogelijke kwesties te voorkomen het uitdrukkelijk verbod van plaatsvervulling in art. 149 „en ligne collatérale représentation n'a point de lieu."

---

[1]) Art. 1. *In den eersten zullen tot des overledens erffenisse komen de kinderen ende descendeaten, dat is, die den overledene in regte nedergaende linie bestaan, in infinitum, bij representatie ende bij stirpes.* (Gr. Pl. col. 343).

[2]) Inst. III. Pr.

Op dit verbod echter maakte de *Nouvelle Coutume* in art. 320[1]) eene uitzondering, door nl. voor het geval neven of nichten — t. w. zoons of dochters van een vóóroverleden broeder of zuster — met hunne ooms of tantes achterblijven, plaatsvervulling toe te laten. In verderen graad der zijlinie was de plaatsvervulling niet uitdrukkelijk toegestaan, met even zooveel woorden verboden was zij evenmin: toch was het m. i. weinig twijfelachtig, dat in de zijlinie dit recht niet verder moest worden toegekend. Immers wanneer wij weten, dat het heerschende recht de plaatsvervulling in de zijlinie niet toeliet; dat, bij wijze van exceptie de *Nouvelle Coutume* het alleen in dit geval toestond, dan komen wij tot de conclusie, dat art. 320 tevens een stilzwijgend verbod inhoudt voor de verdere graden der zijlinie [2]).

Niet overal echter was in Frankrijk de instelling aldus voor de zijlinie geregeld, en ook maakte het verschil, met welke soort van goederen wij te doen hebben.

Gold het een leengoed, dan vinden wij, tengevolge van de bepaling, dat opzichtelijk leenen in den zijtak de mannelijke collateralen vóór de vrouwelijke gaan [3]), afwijkingen ook bij de plaatsvervulling: mannelijke nakomelingen van

---

[1]) CCCXX. *En ligne collatérale représentation a lieu, quand les nepveuz ou niepces viennent à la succession de leur oncle, ou tante, avec les frères et soeurs du décédé. Et audit cas de représentation, les représentans succèdent par souches & non par testes.*

[2]) Eene bevestiging van deze meening vind ik in het overigens gelijkluidende voorschrift van de Coutume *des Duché, Bailliage et Prévosté d'Orleans et ressort d'Iceux* (art. 318) i. f. »et outre ledit degré re»présentation n'a lieu."

[3]) Nouv. Cout. de Paris art. XXV. »En succession ou hoirie en ligne »collatérale en fief, les femelles n'héritent point avec les masles en »pareil degré."

dochters komen nl. in het leenrecht niet bij plaatsvervulling op [1]).

Uitgebreider daarentegen was de instelling toegelaten voor de kroon en hoogen adel, e. w. in de rechte nederdalende zoowel als in de zijlinie tot in het oneindige [2]).

Ook in de *Coutume de Bourgoigne* was dit het geval, doch met dit onderscheid tusschen beide linieën, dat plaatsvervulling alleen dan in de zijlinie was toegestaan, wanneer de gerepresenteerde in denzelfden graad stond als de andere erfgenamen. Een neef komt dus met zijn oom op in de nalatenschap, maar een achterneef niet, deze alleen met zijne neven enz.: alleen de vader kan dus worden gerepresenteerd [3]).

Oudtijds was er in ons land — althans in de door ons besproken gewesten — geen onderscheid in de regeling der plaatsvervulling tusschen de beide linieën: in het Schependomsrecht was zij voor beiden oneindig toegelaten, in het Aasdomsrecht geen plaatsvervulling, noch in de eene, noch in de andere lijn.

Tusschen deze beide uitersten hield de Pol. Ord. den middenweg, door in de zijlinie plaatsvervulling toe te laten tot den vierden graad [4]), en bij ontstentenis van descenden-

---

[1]) Art. CCCXXII.

[2]) LOISEL t. a. p. no. 326. »Au royaume et baronies tenans d'icelui »représentation a lieu en successions, tant directes que collatérales."

[3]) cf. aant. v. LAURIÈRE op LOISEL t. a. p. no. 322.

Wil men uitvoeriger over dit alles, zoo verwijs ik naar het werk van WARNKÖNIG u. STEIN, *Französische Staats- und Rechtsgeschichte* II Band ad pg. 453 omtrent de plaatsvervulling vóór en ad pgg. 473 en 477 sqq over de instelling tijdens de coutumes, en naar de daar aangehaalde schrijvers.

[4]) Art. 22, Pol. Ord. Gr. Pl. col 336. Eene ordonnantie van 21 Juni 1605 stond dit recht voor »de poorteren ende Inwoneren van Rotterdam, »mitsgaders den Ingezetenen van het platte land van Schieland" toe tot den zesden graad (V. D. VORM, t. a. p. pg. 298.)

ten, ouders en zijdmagen de nalatenschap aan de ooms en tantes van den overledene te doen toekomen, welke vóóroverleden, door hunne kinderen kunnen worden gerepresenteerd [1]).

In deze regeling werd zelfs door het Placaet van 18 Dec. 1599 geen verdere wijziging gebracht. Ook in het hierin omschreven erfrecht werd de plaatsvervulling in de zijlinie uit het Schependomsrecht overgenomen, zoowel wanneer de zijlinie alleen opkomt [2]), als wanneer zij met den langstlevenden vader of moeder tot de erfenis wordt geroepen [3]).

Wij zien dus, dat, hoezeer ook het erfrecht in Zeeland, Noord- en Zuid-Holland en West-Friesland, verschillend was, er toch, sedert 1580, in deze landstreken geen noemenswaard verschil meer bestond in de regeling der plaatsvervulling.

In de nieuwere wetgevingen is men steeds geneigd geweest deze instelling al meer en meer uit te breiden; natuurlijk alleen voor de zijlinie, daar de toepassing in de nederdalende lijn niet meer uitgebreid kon worden.

Hiermee begon de z. g. Intermediaire wet van 17 Nivôse an II [4]), die plaatsvervulling toeliet tot in het oneindige, onverschillig of we met de rechte nederdalende of de zijlinie

---

[1]) Art. 24 Pol. Ord.

[2]) Art. 4. Gr. Pl. Col 344.

[3]) Art. 3. t. a. p. Stel de erflater laat na zijn vader, een oom en een vóóroverleden oom met kinderen: deze neven representeeren hun vader — doch niet zoo beide ooms vóóroverleden waren: in dat geval krijgt de vader alles.

[4]) Te vinden in de *Collation complète des Lois etc.* par J. B. DUVERGIER, Tom. VI, pg. 373 sqq. 2me Ed. Paris 1834.

te doen hebben [1]). Voorzeker was dit de eenvoudigste en meest afdoende maatregel om voor geheel Frankrijk één eenparige regeling te verkrijgen, doch wellicht niet de verstandigste. Althans van deze ruime toepassing in de zijlinie is later de Code Civil teruggekomen, die in art. 742 het recht alleen heeft toegestaan aan de kinderen en verdere afkomelingen van broers of zusters van den overledene. Zoo staat de C. C. tusschen de meeste vroegere coutumes, die het recht beperkt hielden tot de kinderen alleen van broers of zusters en de Intermediaire wet, die ook descendenten van andere collateralen liet opkomen. In het Wetb. NAPOLEON voor het koningrijk Holland [2]), en in het Ontw. 1820 [3]) vinden wij de plaatsvervulling geregeld geheel in overeenstemming met den C. C.

Onze wetgever is in art. 892 nog weer een stap verder gegaan, hoewel er bij de beraadslagingen over tit. XI van het Wetboek van 1830 niet veel woorden over de plaatsvervulling gewisseld zijn. De afgevaardigde uit het Zuiden, NICOLAÏ, zegt ons alleen, dat „la représentation continue „d'être admise, elle est même étendue à un degré de plus". De plaatsvervulling in het oneindige toe te laten, zooals de Intermediaire wet, vond de wetgever verkeerd: „l'on sait „qu'une représentation, trop étendue en ligne collatérale, com„plique la matière, multiplie les procès, provoque indéfiniement „des qualifications personelles et reduit souvent les portions „héréditaires à des sommes bien exigues" [4]). Maar ging spreker

[1]) Artt. 68 en 77.
[2]) Art. 863.
[3]) Art. 1962.
[4]) Zitting der Staten-Generaal van Zaterdag 3 Jan. 1824 (*Noordziek* Verhandelingen 1823/1824.)

voort, waar dit bezwaar niet kon wegen, daar kon men ook gerust verder gaan dan de Code en vandaar art. 16 v. h. Ontwerp v. Wet van Tit. XI. Boek II, tot wet verheven in art. 927 Wetboek 1830 en overgegaan in art. 892 B. W. Tegen dit artikel had de Heer DAAM FOCKEMA in dezelfde zitting bezwaar. Vond hij het reeds verkeerd om, waar alleen neven opkomen, deze bij staken te doen deelen, en in zooverre het Rom. Recht rationeeler, dat alleen dàn de neven bij staken laat opkomen, wanneer er nog broeders van den overledene in leven zijn, en zoo deze allen vóóroverleden zijn, de nalatenschap onder de neven bij hoofden verdeelt — nog verkeerder vond hij het van de Fransche wet, die plaatsvervulling tot alle verdere nakomelingen van de broeders uit te strekken en à fortiori deze bepaling, waarbij wij nog verder gaan, geheel af te keuren. „Boven andere bedenkingen" — gaat hij dan voort — „tegen „de daarin voorkomende stelling, vind ik dezelve schadelijk, „als zullende aanleiding geven tot menigerlei onzekerheid „omtrent de erfopvolgingen, vooral daar ons herbergzaam „vaderland vele vreemdelingen herwaarts heeft getrokken.

„Ik vrees alzoo, dat deze wetsbepaling door de meerdere „afwijking van de regelen van eenvoudigheid, meermalen „aanleiding zal geven, dat boedels, gedurende een langer „tijdvak onverdeeld zullen moeten blijven, en dat dus de „rechthebbenden langer zullen zijn verstoken van het genot, „strijdig met bijzonder en algemeen belang".

Het heeft niet mogen baten; bij gemis van het recht van amendement ging, met het geheele Ontwerp van Tit. XI ook art. 16 onveranderd over in het Wetboek van 1830.

Hoewel art. 927 Wetb. 1830 en ons B. W. art. 892 onderling zeer in redactie verschillen, heeft men met die wijziging

toch geen andere regeling beoogd: „de billijkheid van het „bepaalde bij art. 927 des wetboeks (erkennende)...... heeft „men toch de opstelling van het voorzeide artikel niet duidelijk „gevonden, en derhalve, zoo men vertrouwt, de meening „van den wetgever op eene meer klare wijze aan den dag „gelegd." [1]) Laat dus de erflater na drie neven, A, B en C (neveux), die onderling van elkaar cousins zijn, dan krijgt ieder een derde; was B vóóroverleden dan komen zijne kinderen niet in zijne plaats, krijgen A en C dus ieder de helft. Zijn daarentegen A en B broers van elkaar, dan bekomt ieder van hen een derde — evenals in het eerste geval —; maar nu komen bij vóóroverlijden van B diens kinderen wel in zijne plaats.

Representatie wordt met een internationalen naam de instelling genoemd, waarvan wij in het voorafgaande een kort overzicht gaven, en aan welker behandeling onze wetgever de artt. 888—895 heeft gewijd. Terwijl hij in de artt. 889—893 antwoord geeft op de vragen, in welke gevallen en hoe het recht moet toegepast worden, heeft hij in art. 888 jis 894 en 895 het begrip, dat hij zich van de plaatsvervulling gemaakt heeft, neergelegd: op deze artikelen hebben wij dus slechts te letten, wanneer wij ons de vraag stellen: wat is de plaatsvervulling naar onze wet?

Waar ons B. W. in art. 888 slechts zegt, waartoe plaatsvervulling recht geeft, definieert de C. C. in art. 739 de instelling aldus: „La représentation est une fiction de la „loi dont l'effet est de faire entrer les représentants dans „la place, dans le degré et dans les droits du représenté."

---

[1]) VOORDUIN, ad. art. 892, sub V.

De Fransche wetgever noemt haar dus eene wettelijke fictie; waarschijnlijk is hij hiertoe gekomen op het voorbeeld der vroegere schrijvers. Zoo zegt POTHIER, [1]) dat het is „une fiction de droit, par laquelle des enfants d'un degré „ultérieur sont rapprochés et mis au degré, qu'occupoit „leur père ou mère en la famille du défunt, à l'effet de „succéder tous ensemble en sa place, à la même part à la „quelle leurdit père ou mère auroit succédé."

Van dit begrip fictie gaan meer schrijvers uit: de fictie is dikwijls een gemakkelijk middel om tot datgene te komen, wat anders onbereikbaar zou zijn. De praetoren der Romeinen, zij, die niet bij machte waren een' bestaanden rechtsregel af te schaffen of te wijzigen, moesten wel, om aan eischen van recht en billijkheid te kunnen voldoen, zich van ficties bedienen en.... de jurisconsulti volgden hun voorbeeld. Maar TOULLIER [2]) acht haar beneden de waardigheid van den wetgever: „la fiction est (donc) „indigne de la majesté du législateur; il n'a pas besoin de „feindre, il commande", en even te voren bestempelt hij haar als „la ressource de la faiblesse" en vandaar — zich zelf een brevet van zwakheid uitkeeren, wil hij niet — „eut-il été plus convenable et plus conforme à la vérité de „dire que la représentation est une d i s p o s i t i o n de la loi". Zou werkelijk het verschil zoo heel groot zijn? In de praktische gevolgen zeer zeker niet; want of de wet fingeert, of dat zij vast-stelt: het is in beide gevallen de wetgever, die de instelling creëert.

---

[1]) In zijn *Coutumes des Duché Bailliage et Prevôté d'Orleans, et ressort d'Iceux.* Tit XVII sect. II § 17.

[2]) t. a. p. pg. 159.

Ook Chabot de l'Allier [1]) spreekt geheel in den geest van den zooeven genoemden schrijver, die dan ook *le savant Chabot* aanhaalt, als deze schrijft: „la représentation est un droit conféré par la loi." Doch eenige regels verder wordt ook hij door die fictie-manie aangetast; want als hij ons, zooals zijn program luidt, gaat vertellen, waaruit het recht bestaat, en welke gevolgen het heeft, kan hij toch niet nalaten te schrijven „la loi feint qu'il (sc. le représenté) „existe dans ses enfants au moment, où la succession s'ouvre," en even daarna „cette fiction de la loi a donc pour objet de „faire succéder les enfants, comme aurait succédé leur père „ou leur mère."

Wij zien dus, hoe moeilijk het schijnt zich van eene fictie los te maken, en toch geloof ik, dat hier niets gefingeerd wordt; en acht het daarom minder juist, dat de C. C. de plaatsvervulling definieert als *une fiction de la loi.*

Dat deze definitie, woordelijk overgenomen in het Wetb. Napoleon voor Holland, [2]) niet deugde, zag onze wetgever klaarblijkelijk in, die in 1824 nog de plaatsvervulling noemde eene *wetsbepaling* doch in 1833 dit wijzigde, en neerschreef: „Plaatsvervulling geeft aan den vertegenwoordigenden persoon het recht om te treden ...." enz. zooals art. 888 B. W. luidt [3]).

Toch, hoewel ik aan de redactie van ons artikel de voorkeur geef, betreur ik het, dat onze wetgever zijne bedoeling niet juister heeft uitgedrukt. Immers niet de plaatsvervulling geeft ons het recht om de plaats van den

---

[1]) Commentaire sur la loi des successions. Tom. I, Brux. 1826 pg. 116.
[2]) Art. 860.
[3]) Voorduin.

vóóroverledene in te nemen, want juist in dat *in de plaats treden* bestaat de plaatsvervulling — maar de wetgever is het, die ons die bevoegdheid schenkt. Daarenboven had onze wetgever m. i. ook beter gedaan, zoo hij de woorden *in den graad en in de rechten* had weggelaten.

In den graad is pleonastisch: een noodzakelijk gevolg toch van de plaatsvervulling is, dat de kinderen, de plaats innemende, die hunne ouders onder de erfgenamen zouden bekleed hebben, nu ook erfgenamen worden in den graad, waarin hunne ouders dit waren. *In de rechten* is onjuist. Welke rechten bedoelt de wetgever hier? Niet die, welke de ouders reeds hadden bij hun overlijden, want door hun vóóroverlijden konden zij geen recht in de hier bedoelde nalatenschap verkrijgen, maar natuurlijk die, welke de ouders zouden gehad hebben, zoo zij op dit oogenblik nog in leven waren geweest. Doch die rechten hebben de ouders nooit gehad: die rechten zouden de hunne geweest zijn, zoo zij zich nog in het tijdelijke mochten verheugen; die rechten gaan dus nu van den erflater terstond op de kleinkinderen over. Men treedt dus niet *in de rechten van dengenen, die vertegenwoordigd wordt* om de alles afdoende reden, dat, om dat te kunnen doen, die vertegenwoordigde zulke rechten moet gehad hebben en hij heeft ze nooit de zijne mogen noemen.

Plaatsvervulling is dus geen wetsbepaling, nog veel minder eene fictie, ook zou ik het geen recht willen noemen, maar de naam plaatsvervulling zou ik willen toekennen aan die bijzondere wijze van erven, die de wet naast de gewone in zekere gevallen heeft mogelijk gemaakt, en die ten gevolge heeft, dat men opkomt in de door den dood zijner ouders opengevallen plaats. Wij kunnen, om er ons eene

juiste voorstelling van te maken, dit, geloof ik, niet beter doen, dan door alle descendenten van gelijken graad op ééne rij te plaatsen. Nu staan die van den eersten graad op de voorste rij en zoo vervolgens; heeft de dood nu een uit deze rij weggerukt, dan nemen zijne nakomelingen zijne plaats in. Alleen in dit opzicht nu verschillen zulke erfgenamen van de overige: déze staan op hun eigen plaats, géne op de plaats van hunnen vader, die nu, door de bepaling van de wet, de hunne geworden is.

Als ik mij aldus de zaak mag voorstellen, dan betreur ik het, dat onze wet spreekt zoowel van *plaatsvervulling* als van *vertegenwoordigen* en toch zal niemand ontkennen, dat hier voor één en hetzelfde begrip twee verschillende uitdrukkingen gebezigd zijn. Door *representatie* te vertalen met *vertegenwoordigen* wordt men licht op een dwaalspoor geleid, en komt men er toe in het begrip meer te leggen, dan onze wetgever er ooit mee heeft willen zeggen [1]). Dit doen bijv. zij, die meenen, dat men opkomende *jure repraesentationis* dit ook *jure praedefuncti parentis* doet, dat men dus de persoon van den vóóroverledene vertegenwoordigt, opkomt dus voor diens, niet voor zijn eigen persoon. En dat brengt juist de plaatsvervulling niet met zich mee.

Tot de aangeduide dwaling wordt men te eer gebracht, omdat juist in het erfrecht aan vertegenwoordiging de beteekenis van opvolgen in des overledenen rechten en

---

[1]) Lees dus art. 888: Plaatsvervulling geeft aan den plaatsvervullenden persoon het regt. . . . etc. van dengenen, wiens plaats vervuld wordt.

Art. 895. Een kind ontleent niet van zijne ouders het recht om hunne plaats te vervullen en men kan zelfs de plaats van dengenen vervullen, wiens . . . . etc.

verplichtingen gehecht wordt en men pleegt te zeggen: *de erfgenaam vertegenwoordigt den erflater* in denzelfden zin als de Romeinen zeiden: *heres sustinet personam defuncti.* Dat is bij de plaatsvervulling juist uitgesloten.

Door iemand *jure repraesentationis* te laten opkomen, heeft de wet aan dien persoon eene bevoegdheid gegeven, die hij anders niet zou gehad hebben: de bevoegdheid nl. op te schuiven in de opengevallen plaats en dientengevolge als mede-erfgenaam op te treden. Die bevoegdheid is het, die de wet verstaat onder de woorden *recht om hen te vertegenwoordigen* in art. 895.

Wanneer nu heeft de vertegenwoordigende persoon dit recht? Op het oogenblik van den dood van den erflater; die dood doet het recht geboren worden, doch niet altijd: alleen dan, wanneer *degene die vertegenwoordigd wordt* op datzelfde oogenblik reeds overleden was: dit zegt ons art. 894 ten overvloede, dus slechts ter nadere verklaring van het begrip, nog eens uitdrukkelijk. En natuurlijk: zoolang de nadere descendent nog in leven is, is hij erfgenaam en kan dit niet een ander voor hem zijn. Wel kan deze zijne erfenis transmitteeren, zijne aanspraken dus, die hij als erfgenaam kan doen gelden, aan dien derde overdragen, maar daardoor wordt deze laatste nog geen erfgenaam: niet als zoodanig komt hij dus op in de nalatenschap; hij oefent slechts het recht uit van den wettelijken heres. Heres echter is hij, zoo zijne ouders vóóroverleden zijn. En van wien? Van zijne grootouders: niet dus als erfgenaam van zijne ouders komt het kind op in de nalatenschap der grootouders, ja, wat meer zegt, ook al is het kind nooit de erfgenaam zijner ouders geweest — had het bijv. die nalatenschap verworpen, of was het wegens onwaardigheid hiervan uitge-

sloten geweest — toch zou dit geen beletsel zijn om bij plaatsvervulling op te komen. Wèl natuurlijk wanneer de ouders zelve onwaardig verklaard waren, want dan bekleedden zij geen plaats in de rij der erfgenamen en konden hunne kinderen — zeer logisch — ook geen plaats innemen.

En waarom kunnen de kinderen niet qua erfgenamen hunner ouders bij plaatsvervulling opkomen — waarom m. a. w. kan het kind dit recht niet van zijne ouders ontleenen, zooals art. 895 zeer juist zegt? Zoolang de ouders leefden, hadden zij hoegenaamd geen aanspraak op hun vaderlijk erfdeel: deze konden zij eerst laten gelden bij den dood hunner ouders, hebben zij dus nooit gehad nu hunne ouders hen hebben overleefd en . . . wat men niet heeft, kan men niet geven! De kinderen zouden dan ook nooit dit hun recht hebben gehad, had de wet 't hun niet gegeven: alleen aan deze danken zij hunne bevoegdheid op te komen in de groot-ouderlijke nalatenschap en wel gezamenlijk voor dat gedeelte, dat hunne ouders anders zouden gehad hebben, waren zij nog in leven.

Het is alzoo alsof de wetgever zelf tegen de gevolgtrekking, welke uit dat woord vertegenwoordigen gemaakt zou kunnen worden, heeft willen waarschuwen. Al wordt hier een overledene vertegenwoordigd, hij wordt dit niet met opzicht tot rechten, die hij gehad heeft, zooals de erflater door den erfgenaam, maar met opzicht tot de zoodanige, die de overledene zou gehad hebben en die hij niet verkrijgen kan, omdat hij vóór den erflater overleed. De z. g. vertegenwoordiging komt hier dus alleen daarin uit, dat het recht van den z. g. vertegenwoordiger gelijk staat met dat, hetwelk de z. g. vertegenwoordigde zou gehad hebben. De z. g. vertegenwoordiger ontleent dus zijn recht

niet aan den z. g. vertegenwoordigde (het kind niet van zijne ouders). Dat recht is niet daarvan afhankelijk, dat hij erfgenaam is of niet is van den vóóroverledene; hij heeft de hoedanigheid van erfgenaam uit zich zelf krachtens de wet. Krachtens de wet erft hij van den erflater, niet van zijne ouders. Door zijne ouders erft hij alleen, omdat hij krijgt wat deze zouden gehad hebben, omdat hij hunne plaats inneemt, maar hij erft niet van de vóóroverledenen, die immers niet hebben kunnen verkrijgen.

Wanneer deze nu des wetgevers opvatting is, is zij dan de juiste? Heeft werkelijk onze wet de instelling begrepen, zooals zij reeds in het Rom. Recht bestond?

Waar men langen tijd slechts één Representatie-recht heeft aangenomen, hebben latere schrijvers eene onderscheiding gemaakt tusschen vertegenwoordiging van het erfrecht en representatie van het erfdeel. In de nederdalende lijn zou alleen sprake zijn van het laatste, in de zijlinie van het eerste.

Onder dezen behoort o.a. CHR. FR. GLÜCK [1]) die zijne stelling baseert op het verschil, dat er in de erfopvolging in het Rom. Recht bestond tusschen de nederdalende en de zijlinie. Representatie van het erfrecht, zoo redeneert GLÜCK, kan alleen daar bestaan, waar aan een' verder verwijderden bloedverwant de bevoegdheid wordt toegekend op te komen voor een vóóroverleden naderen descendent, tegelijk met andere erfgenamen, die ook den erflater nader

---

[1]) Hermeutisch-systematische Erörterung der Lehre von der Intestaterbfolge, nach der Grundsätzen des ältern u. neueren Römischen Rechts, § 23.

in graad van bloedverwantschap bestaan; waar dus de graad, waarin men tot den eflater staat, bepaalt of men erfgenaam is, ja dan neen. Welnu dit is alleen het geval met de zijlinie — niet met de rechte; alleen voor de eerste gold jure Romano *ad agnatum proximum hereditas pertinet.*

Hierdoor is dus elke verdere agnaat absoluut uitgesloten, ware het niet, dat JUSTINIANUS in Nov. 118 c III voor de zoons of dochters van vóóroverleden broeders of zusters het *privilegium* had toegekend het erfrecht hunner ouders uit te oefenen, deze dus in hun erfrecht te vertegenwoordigen (*Repr. zum Behuf des Rechts zur Erbfolge.*)

Reeds van de eerste tijden af echter werden in de rechte lijn alle descendenten tot de erfenis geroepen: waar dus JUSTINIANUS van deze zegt, „eos in proprii parentis locum succedere", daar vertegenwoordigen zij hunne ouders alleen voor hun erfdeel (*Repr. zum Behuf der Erbtheilung*): „tantam de hereditate morientis accipientes partem, „quanticunque sint, quantam eorum parens, si viveret, habuis- „set." Maar daarom oefenen zij niet het erfrecht hunner ouders uit — neen! allen komen op krachtens hun eigen erfrecht, onverschillig van welken graad: *in hoc enim ordine gradum quaeri nolumus.*

Tot zoover GLÜCK.

Oppervlakkig beschouwd, zou men geneigd zijn deze redeneering met de daarin vervatte onderscheiding toe te geven, en toch komt het mij voor, dat zij wel wat gewaagd is. Om zulk eene onderscheiding tusschen beide linieën aan te mogen nemen, moet zij in de wet zelve zijn gemaakt en daar zoek ik haar te vergeefs.

Ik beaam dan ook volkomen wat VON VANGEROW hier-

van zegt [1]) als hij schrijft: „Verwerflicher noch als die alte „Meinung [2]) ist die Unterscheidung von GLÜCK, indem zu den „gerügten Ungereimtheiten noch eine auffallende Inkonsequenz „hinzukommt. Denn offenbar wendet JUSTINIAN in Nov. 118 „c. 3. nur gerade das, was bisher blos von Enkeln galt, auch auf „Neffen an, und er gebraucht dabei auch fast wörtlich dieselben „Ausdrücke, die er in Cap. 1 von den Enkeln gebraucht „hat." Dit laatste is het vooral wat m. i. alles er toe afdoet om geen onderscheid te maken en wat GLÜCK geheel uit het oog verloren heeft.

Wanneer de woorden *in locum succedere* eerst alleen gebruikt worden voor de rechte lijn en daarna wij met diezelfde woorden plaatsvervulling in de zijlinie ingevoerd zien, dan bestaat er geen enkele reden om in het laatste geval eene andere beteekenis daaraan te hechten dan in het eerste — tenzij het uitdrukkelijk gezegd ware. Het eenige verschil, dat er dan ook in mijne oogen tusschen beide linieën bestaat is dit, dat de plaatsvervulling bij de descendenten tot in het oneindige — *in hoc enim ordine gradum quaeri nolumus* — is toegestaan, in de zijlinie tot neven beperkt blijft: *Nulli enim alii omnino personae ex hoc ordine venienti hoc jus largimur.*

Één representatieleer dus, maar welke?

Mij dunkt de keuze is niet moeilijk: men vertegenwoordigt zijne ouders in hun erfdeel. Wat toch zou het geval zijn zoo men de andere theorie huldigen ging? Dan zou men de kinderen een recht voor hunne ouders laten uitoefenen,

---

[1]) *Lehrbuch der Pandekten,* Band II Buch IV § 414 sub 3°.

[2]) sc. de leer van één representatierecht.

hetwelk deze nooit gehad hebben: die ouders toch zouden erfrecht gehad hebben, hadden zij hunne ouders overleefd — nu het noodlot het anders gewild heeft, waren zij ook nooit hunne erfgenamen. Hoe kan men nu spreken van plaatsvervulling met betrekking tot de erfbevoegdheid? Dit is eenvoudig onmogelijk om de alles afdoende reden, dat die bevoegdheid, dat recht, nooit bestaan heeft.

De andere theorie daarentegen laat zich geleidelijk verklaren uit de geschiedenis zoowel als uit de wet. De vertegenwoordiger oefent zijn eigen erfrecht uit, doch slechts alle kinderen gezamenlijk voor zulk een groot gedeelte, als waarop hunne ouders recht zouden gehad hebben. Waar dus eertijds de kleinkinderen van den erflater ieder voor een even groot gedeelte opkwamen als de kinderen, kent de wet hun nu slechts het recht toe dit te doen gezamenlijk: te zamen dus oefenen zij erfrecht uit voor dat gedeelte wat hunne ouders zouden gehad hebben. En ditzelfde wordt later op de neven toegepast; hun, die te voren geen erfrecht hadden, als de zijlinie opkwam en er broers of zusters van den overledene waren, geeft JUSTINIANUS nu het recht om gezamenlijk op te komen voor het erfgedeelte hunner ouders: „& quanticunque fuerint, tantam ex hereditate per„cipient portionem quantam eorum parens futurus esset accipere, si superstes esset." [1]) In het eerste geval wordt dus een bestaand recht beperkt, in het tweede een nieuw recht toegekend; in beiderlei aard is er echter geen verschil.

Volkomen dezelfde redenen pleiten, dunkt mij, ook voor het verwerpen der eene theorie eenerzijds en het aannemen

---

[1]) Nov. 118 c. III.

der andere aan den anderen kant, in onze wet. Prof. Mr. C. W. OPZOOMER [1]) verkeert hieromtrent in het onzekere. Volgens hem heeft onze wetgever in art. 895 de theorie van het erfdeel gehuldigd — overigens *theoretisch een wanbegrip* door hem genoemd — de overige artikelen echter spreken voor die van het erfrecht, de meest verbreide en in des schrijvers oogen ook de meest consequente leer. Het is mij intusschen niet gelukt voor deze tweede stelling ook maar eenig bewijs te vinden. Kwalijk kunnen hiervoor toch dienen de artt. 889, 890, 891 of 892, waarin alleen maar bepaald wordt, wanneer plaatsvervulling al of niet plaats heeft, evenmin art. 894: resten alzoo artt. 888 en 893. Van deze beiden is het laatste veeleer een bewijs te meer voor de tegengestelde meening: wat toch is eene verdeeling in staken anders, dan het gezamenlijk optreden van een of meer bloedverwanten in verderen graad voor het erfdeel van een vóóroverleden naderen bloedverwant? [2])

Art. 888 zou dus overblijven als eenig bewijs en werkelijk lezen wij daar, dat men door plaatsvervulling ook treedt in de rechten van den vertegenwoordigden persoon. Reeds te voren toonde ik echter aan, hoe deze woorden hier gansch misplaatst zijn, [3]) en dit artikel heeft Prof. OPZOOMER ook blijkbaar niet op het oog gehad, als hij „lettende op de meeste andere artikelen" den wetgever deze theorie laat huldigen. Hoe anders zou het mogelijk kunnen zijn, dat

---

[1]) Het Burg. Wetb., Dl. IV pg. 165.

[2]) Ik kan het den geleerden schrijver wel toestemmen, dat het artikel gemist kan worden, maar nu het er is, kan 's wetgevers meening omtrent de plaatsvervulling er nader uit blijken.

[3]) pg. 16.

hij terstond daarop, in de vierde noot, schrijft: „Eene „bepaling als die van art. 888 had geheel weg moeten „blijven!"?

Dat dus onze wetgever een aanhanger zijn zou der leer van de plaatsvervulling met betrekking tot de erfbevoegdheid acht ik onbewezen en bovendien om de redenen op pg. 23 ontvouwd onaannemelijk. Mijne conclusie is dus deze, dat ook ons recht, evenals het Romeinsche, alleen plaatsvervulling van het erfdeel kent, en wel vooral op grond van art. 895. Juist in de woorden *een kind ontleent niet van zijne ouders het recht om hen te vertegenwoordigen* ligt de theorie opgesloten en dit erkent ook Mr. Opzoomer. Die woorden stonden er in den C. C. nog niet en zijn door onzen wetgever er ingevoegd, niet om eene andere theorie te gaan huldigen, maar juist om het begrip dat hij, zoowel als de Fransche wetgever, zich van de instelling had gevormd, nader te verklaren, en daardoor de bepaling die hij had vooropgesteld duidelijker te maken dan deze gedaan had. Waarom nu de Utrechtsche Hoogleeraar deze leer *theoretisch een wanbegrip* noemt, is mij onbegrijpelijk. Is het dan onzin wanneer ik zeg: „krachtens mijn eigen recht kom ik op in de nalatenschap van mijn grootvader voor het erfdeel van mijn vader?"

Is echter de instelling zelve der plaatsvervulling wel eene deugdelijke instelling?

Deze vraag stel ik naar aanleiding van de volgende uitspraak van Prof. Opzoomer: „In de geschriften van den „laatsten tijd over het Rom. Recht pleegt men zich van „het geheele begrip der vertegenwoordiging te ontslaan. „Men geeft b. v. van de erfopvolging in de nederdalende

„lijn deze voorstelling: tot de erfenis worden alle afstam-„melingen geroepen, zonder dat de graad, waarin zij den „erflater bestaan, in aanmerking komt. Slechts dan wordt „hij, die zich in een meer verwijderden graad bevindt niet „geroepen, als degeen, die hem voorgaat nog in leven is" [1]).

Werkelijk geloof ik, dat men aldus de zaak beschouwende, zich daarom geen verkeerde voorstelling van de erfopvolging behoeft te maken; of ik zeg: de naaste descendent treedt op, en de verderen alleen dan, wanneer in hun' tak geen voorgangers meer in leven zijn; of dat ik zeg: alle descendenten treden op, behalve de verderen niet, wanneer er nog voorgangers aanwezig zijn — het is even lang als breed. Maar stelt deze laatste voorstelling ons daarom wel in staat, de plaatsvervulling te missen?

Stellen wij ons de erfopvolging voor op de eerste wijze dan komen de verdere descendenten op in de plaats hunner ouders; alzoo plaatsvervulling. Bij de andere voorstelling denkt men zich de nalatenschap gedeeld in stirpes. Doch wat is deze verdeeling nu anders dan eene plaatsvervulling? Waarom krijgen de kinderen te zamen een deel gelijk aan dat der ouders; waarom wordt ten hunnen opzichte de erfenis niet in capita verdeeld? Juist omdat deze kinderen opkomen in de plaats, dus ook voor het erfdeel van hunne ouders. Hoe wij ons dus de erfopvolging ook voorstellen, wij komen altijd weer terecht bij de plaatsvervulling. — Kunnen wij derhalve de instelling niet missen in de nederdalende linie, nog veel minder gaat dat bij de collateralen, omdat het Rom. Recht hier geen andere voorstelling toelaat, dan die, waarbij het optreden van neven

---

1) Opzoomer t. a. p. pg. 162.

of nichten slechts door plaatsvervulling te verklaren is, immers alleen de naaste uit deze lijn wordt tot de erfenis geroepen.

Onder hen, die het begrip der plaatsvervulling over boord gooien, behoort o. a. VON VANGEROW [1]): „Bei genauere „Betrachtung kann man jedoch nicht umhin, das ganze „s. g. Repräsentationsrecht als durchaus ungegründet und „unhaltbar zu verwerfen". En hij voert voor deze stelling aan: „Konsequent fortgeführt zerstört sich dasselbe in sich „selbst. Wenn nämlich Enkel und Neffen nur insofern Erben „werden sollen, als das Recht ihres verstorbenen Parens „auf sie übergehe, so können sie offenbar nie Erben werden, „denn ihr Parens welcher vor dem Erblasser starb, hat „ja nog gar kein Erbrecht, quia vivi hereditas non datur".

Mr. OPZOOMER [2]) noemt deze opmerking „volkomen juist". Ik geloof echter niet, dat zij in allen deele zoo genoemd kan worden. Wel is het waar, dat de ouders, die vóór den erflater stierven, geen erfrecht hadden, dit dus niet op hunne kinderen kan overgaan — maar dit is ook niet de beteekenis van plaatsvervulling, — degene, die bij plaatsvervulling opkomt, oefent niet het erfrecht uit van hem, in wiens plaats hij treedt, maar zijn eigen, en dat doet hij door op te komen voor het deel, dat gene zou gehad hebben zoo hij nog in leven ware. Ook deze jurist begaat dus m. i. de dwaling van zoovele anderen, door aan *representatie* de beteekenis te hechten van vertegenwoordiging voor het erfrecht; eene dwaling, waartoe het

---

[1]) t. a. p. pg. 49.
[2]) t. a. p. pg. 162. noot 3.

woord *repraesentatio* [1]) wel aanleiding geeft, doch die men niet behoefde te begaan, zoo men streng vastgehouden had aan de beteekenis der woorden *in locum succedere*, en in het oog gehouden, waarin die in locum successio bestond. Deze uitdrukking alleen kan ons op weg helpen het juiste begrip vast te stellen der plaatsvervulling; terwijl de onjuiste benaming, die lateren aan dit instituut gegeven hebben, ons slechts er toe leidt eene verkeerde voorstelling hiervan te maken [2]).

Aardig is het nu om te zien, hoe men, uitgaande van verkeerde praemissen tot geheel andere conclusies komt, dan men gewild heeft. „Weg met representatie!" is dus de leus van dezen *Pandektenlehrer* maar aan deze uitspraak staan hem toch blijkbaar de woorden *in parentis locum succedere* in den weg. Deze uitdrukking moet dus zóó geëxpliceerd worden, dat zij geen hinderpaal meer voor hem is, en vandaar dat wij lezen: „Es werden aber diese „Ausdrücke von Justinian selbst durchaus nur auf die Erb„theilung bezogen, so dasz damit nichts als die successio „in stirpes bezeichnet werden soll".

Maar in deze woorden heeft hij juist de plaatsvervulling volkomen te recht weergegeven; successio in stirpes is slechts een andere naam voor successio jure repraesentationis!

Natuurlijk kan VON VANGEROW deze stirpes niet gaan

---

[1]) Een althans in dezen zin aan het Rom. Recht onbekend woord: het is van veel jongeren datum en eene uitvinding van later rechtsgeleerden. (cf RICARD, Traité de la Représentation, Ch. I § 5.)

[2]) Ik heb daarom dan ook het woord representatie zooveel mogelijk vermeden, en de voorkeur gegeven aan *plaatsvervulling*.

verklaren door eene plaatsvervulling; toch moet hij van die indeeling in staken eene uitlegging geven, en vindt er nu de wettelijke substitutie op: „Es sollen nämlich Enkel und „Neffen gleichsam als gesetzliche Substituten des „verstorbenen Parens, soviel erhalten als dieser Parens „erhalten haben würde."

Het komt mij echter voor, dat ons deze uitlegging geen stap verder brengt, dat wij hier eenvoudig met eene naamsverwisseling te doen hebben: VON VANGEROW noemt hetzelfde kind slechts bij een anderen naam; dat alles een gevolg van de verkeerde beteekenis, die hij aan *representatie* hecht.

Goed opgevat acht ik het begrip der plaatsvervulling dus zeer zeker juist: haar een wanbegrip — *durchaus ungegründet und unhaltbar* — noemen niet op goede gronden te verdedigen; en daarom reken ik mij dan ook nog niet onder diegenen, die de geheele instelling willen verwerpen.

Het voorafgaande resumeerende kom ik dus tot de conclusie, dat onze wetgever onder plaatsvervulling — die wij zoowel in Rome als in Frankrijk en ook in ons Oud-Hollandsch recht hebben aangetroffen, eerst in de nederdalende linie, overal usque ad infinitum, daarna in de zijlinie, hier meer, daar minder beperkt, en later in de nieuwere wetgevingen zeer uitgebreid — dat, zeg ik, onze wet hieronder verstaat eene bijzondere wijze van erven, tengevolge waarvan één of meer erfgenamen van verderen, onderling gelijken graad gezamenlijk opkomen voor het erfdeel van een' vóóroverleden naderen bloedverwant, dat deze zou gehad hebben zoo hij nog in leven ware geweest. Dat dit de eenvoudige beteekenis is van *representatie*, of *plaatsvervulling*, zooals onze wetgever beter zegt, hetgeen een meer woordelijke en juister vertaling is van het latijnsche *in*

locum succedere. Dat juist de dubbelzinnigheid van *representatie* zoovelen er toe geleid heeft het begrip verkeerd op te vatten of toe te passen. Dat het bijv. niet aangaat, zooals sommigen doen, tweeërlei plaatsvervulling in het Rom. Recht aan te nemen: die welke geldt in de zijlinie, als wanneer de ouders in hun erfrecht vertegenwoordigd worden, en die van de nederdalende lijn, waarbij de vertegenwoordigde alleen maar in zooverre gerepresenteerd wordt, dat het gemeenschappelijk erfdeel zijner kinderen aangewezen wordt door zijn aandeel. Dat daarentegen voor beide linieën, alléén eene plaatsvervulling die het erfdeel betreft, moet aangenomen worden, daar de andere theorie op verkeerden grondslag rust: het kind oefent zijn eigen erfrecht uit, en niet dat van zijne ouders, 't geen tot de onmogelijkheden zou behooren, daar deze dat recht nooit gehad hebben. Dat ook onze wetgever deze theorie heeft gehuldigd in art. 893 en vooral art. 895 en, aldus de plaatsvervulling opgevat, het begrip nog niet zoodanige afkeuring verdient, dat wij het maar geheel prijs zouden geven. Dat — al wilden wij zulks — wij er toch niet buiten zouden kunnen, daar wij anders de verdeeling in staken niet kunnen verklaren tenzij men — zooals VON VANGEROW — dit doet door aan het begrip plaatsvervulling een anderen naam te geven.

Dit recht — de bevoegdheid om op die wijze, die men plaatsvervulling noemt, als erfgenaam op te komen — ontleent een kind niet van zijne ouders, zegt art. 895, en zóó als wij dit lezen komt ons de vraag op de lippen: *„van wien of van waar dan wel?"*

Dit is ook de vraag, die Mr. S. M. zich stelt, blijkens

zijn opstel in de N^{we} Bijdragen, en die hem aanleiding gaf in de eerste plaats het negatieve voorschrift als zoodanig af te keuren, terwijl hij in de tweede plaats dat wettelijk voorschrift eene onwaarheid noemt.

Den schrijver geef ik gaarne zijne eerste stelling in het algemeen gewonnen, doch een negatief voorschrift kan daarom wel eene positieve strekking hebben: de wetgever heeft m. i. alleen willen zeggen, dat wij hier niet te doen hebben met een afgeleid recht, maar krachtens eigen hem door de wet toegekend recht mag een kind zijne ouders vertegenwoordigen. Er ligt dan in dit negatieve voorschrift eene nadere verklaring van de in art. 888 opgesloten bepaling van de plaatsvervulling. Ofschoon iemand dan in de plaats van een ander treedt en het recht heeft, wat deze zou gehad hebben, ontleent hij dat recht niet aan hem, in wiens plaats hij treedt, en is dus de plaatsvervulling niet in dien zin op te vatten. Alzoo kan er noch bij testament, noch bij huwelijksche voorwaarden over dit recht beschikt worden [1]): de wet kent het toe aan de kinderen, onafhankelijk van den wil der ouders.

In het geheel kan ik mij echter niet vereenigen met de tweede stelling, als zou de wetgever hier eene onwaarheid hebben neergeschreven en wil ik thans trachten de onjuistheid dezer meening aan te toonen. Juist om dit met te meer succes te kunnen doen, liet ik deze korte ontwikkeling van des wetgevers begrip in de vorige bladzijden voorafgaan.

Reeds in den aanvang rees bij mij het vermoeden, dat

---

[1]) Dit is de positieve strekking, die Mr. G. Diephuis (Het Ned. Burg. R., dl. 8 pg. 80) in het artikel ziet, 't geen ik veeleer beschouw als eene logische gevolgtrekking van eene andere strekking.

Mr. S. M. aan het woord *ontleenen* eene andere beteekenis hecht, dan de wetgever. Immers het antwoord *uit de wet!* dat hem alle schrijvers geven op de vraag: *van wien ontleent het kind dan dit recht?*, vindt hij zóó voor de hand liggend, en daarom ook zoo niets afdoende, dat hij die waarheid terstond toegeeft. Welk recht toch is er, dat men niet aan de wet zou ontleenen? Zeker, alle rechten worden door de wet erkend of toegekend, en zij stelt zelfs onderscheiden vereischten, waarvan die erkenning of toekenning afhankelijk is. Nu kan het in de macht der menschen zelven liggen of het wettelijk vereischte aanwezig is, ja dan neen — in dit geval is dus het ontstaan van een recht afhankelijk van den menschelijken wil. Maar ook kan het gebeuren, dat het wettelijk vereischte aanwezig is, geheel onafhankelijk van eenigen menschelijken wil. In beide gevallen kan men zeggen, dat men zijn recht uit de wet ontleent; maar in het eerste geval erkent de wet slechts hetgeen partijen hebben gewild, door dien wil te eerbiedigen en daaraan rechtskracht toe te kennen door het verleenen van bescherming tegen een ieder, die daarmee in strijd handelt — in het andere geval daarentegen kent de wet een recht toe onafhankelijk van den wil der partijen, alleen omdat zij het zoo wil: hier is zij dus de onmiddelijke bron van het recht. In deze laatste beteekenis nu is *ontleenen* in ons artikel gebruikt.

Wij vinden deze bepaling het eerst in het Wetb. 1830 art. 930. waarvan de Fransche text luidt „L'enfant ne tient pas de .... etc, woordelijk het kind krijgt niet van zijne ouders het recht om hen te vertegenwoordigen, of m. a. w. de ouders zijn niet de onmiddelijke bron van dat recht; zij zijn het niet, die het ons geven.

En dit is het nu juist wat Mr. S. M. ontkent. Als het antwoord van zooeven geluid had „*onmiddelijk uit de wet*", dan zou de schrijver waarschijnlijk niet terstond toegegeven hebben, en dat is 't toch wat men heeft willen zeggen.

Ontleenen in dezen zin opgevat, vind ik het gevaarlijk te zeggen, dat men elk recht uit de wet ontleent.

A erflater — om des schrijvers eigen voorbeeld te gebruiken — sterft zonder testament. Aan wien komt nu diens vermogen? Sprak hier de wet niet, dan zou dit vermogen zijn eene res nullius en zou de eerste de beste, die er zich meester van maakte daarvan volkomen rechtmatig eigenaar zijn. Natuurlijk dat dit een bron van twist en tweedracht zou worden, tenzij de staat zich de erfenis aanmatigde, en daarom is de wetgever tusschen beiden gekomen, en heeft vastgesteld: dan is de naaste descendent rechthebbende op dat vermogen. Waaraan ontleent nu deze zijn recht? Aan dit wetsvoorschrift in verband met de voorwaarde door den wetgever voor de verkrijging gesteld, als bijv. bloedverwantschap.

Stel nu, dat diezelfde erflater — altijd natuurlijk met n acht neming van de legitieme — bij testament een' zekeren B tot erfgenaam heeft ingesteld. B heeft nu dus recht verkregen op dat vermogen en waarom B en niet de naaste descendent? Omdat de erflater het zoo gewild heeft. B heeft dus voor dit buitenkansje A, den erflater in de eerste plaats en in de tweede plaats den wetgever te danken, die aan des erflaters wil dat gevolg toekende. Want wat doet de wet? Deze eerbiedigt den wil van A, erkent dus het goed recht van B, geeft dezen de gelegenheid het uit te oefenen, door hem tegen stoornis te be-

schermen. Zonder deze wettelijke bescherming zou zijn recht illusoir zijn en daarom zou men kunnen zeggen, dat men ook hier aan de wet zijn recht ontleent, doch dan in eene geheel andere beteekenis dan in het eerste geval; en nu is het altijd gevaarlijk dezelfde woorden in tweeërlei zin te bezigen.

Nog een voorbeeld: *Alle verbintenissen ontstaan of uit overeenkomst of uit de wet*, zegt art. 1269 B. W.

Wanneer twee personen een koopcontract sluiten dan ontstaan uit deze overeenstemmende wilsuiting voor beiden verplichtingen: voor den een die om de waar te leveren, voor den ander om den prijs te betalen. Voldoet een van beiden niet aan zijne verplichtingen, zoo heeft de wetgever aan den ander de middelen toegekend, hem daartoe te dwingen of het contract te vernietigen. Zweeg de wet hieromtrent, zoo zou niettemin de verbintenis bestaan — deze toch ontleent haar bestaan aan het contract — doch geheel zonder beteekenis zijn: juist aan de sanctie die de wet — dit gaat buiten de bevoegdheid van partijen; wij kennen geen eigen richting [1]) — daarop stelt, ontleent zij hare waarde. En in zooverre zouden wij dus ook kunnen zeggen dat zulk eene verbintenis aan de wet is ontleend.

Doch geheel anders is de beteekenis dezer woorden in het volgende geval:

Wanneer ouders tot armoede zijn vervallen, zijn hunne kinderen verplicht — zoo zij daartoe in staat zijn, hen in het noodige onderhoud te voorzien. Waarom? Alleen omdat de wet het zegt. [2]) Zweeg zij, zoo zouden de ouders niet

---

[1]) Uitgezonderd het geval van art. 714³ B. W.

[2]) Art. 376 B. W.

het minste recht daarop hebben, en zou er tusschen hen en hunne kinderen geen verbintenis bestaan.

Het verschil is, dunkt me, duidelijk. In het eerste geval is er eene verbintenis omdat partijen het wilden, hadden zij niet gewild, dan ook geen rechtsbetrekking; eene verbintenis door den wetgever slechts erkend en beschermd. In het laatste geval is die verplichting daar, omdat de wet het zegt, onafhankelijk van den wil van partijen.

Passen wij, hetgeen ik hier heb trachten aan te toonen toe op de plaatsvervulling.

Wij zagen reeds, dat, als de wetgever het intestaat-erfrecht niet had geregeld, de nalatenschap in zoo'n geval eene res nullius zou zijn. Hij heeft daarom bepaald aan wien dat vermogen zou toekomen en te dien einde de personen, die daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen in vier klassen ingedeeld, met dien verstande, dat de voorgaande klasse de volgende, en in elke klasse de naaste in den bloede elken verderen graad uitsluit.

Wij nemen nu aan — eenvoudigheidshalve — dat er zijn zoons zonder en zoons met kinderen: deze kleinkinderen komen niet op in de nalatenschap van hunnen grootvader: zij staan in een verderen graad. Maar nu is hun vader overleden vóór hun grootvader. Zonder artt. 889 vv. B. W. zouden ook nu weer de kleinkinderen, als staande in den tweeden graad tot den erflater, door hunne ooms worden uitgesloten. Dit nu wil de wet niet, en bepaalt daarom, dat in zoo'n geval die kleinkinderen allen gezamelijk voor een zoo groot gedeelte in de nalatenschap van den grootvader opkomen, als hun vader nog levende anders zou gehad hebben. Tengevolge van dit wetsvoorschrift dus alleen, zijn zulke kleinkinderen erfgenamen, en als zoodanig verschillen

zij in geen enkel opzicht van alle andere erfgenamen. die „door de wet tot de erfenis worden geroepen". [1])

Wij hebben hier dus een volkomen analoog geval, als bij het intestaat-erfrecht: evenmin als de erfgenaam ab intestato zijne bevoegdheid van den erflater ontleent, evenmin de erfgenaam, die bij plaatsvervulling opkomt aan den vóór-overledene; en daarom: ontkent men het laatste, dan kan men ook het eerste niet toegeven, of gaat men met het eerste mee, dan heeft men tevens ook het laatste beaamd.

Nu erkent Mr. S. M. wel, dat het kind dit recht uit de wet ontleent, maar houdt toch vol, dat het de ouders zijn, aan wie het kind zijn recht ontleent. Wil dit geen contradictio in thesi zijn, dan moet het woord *ontleenen* hier in verschillende beteekenis gebruikt zijn, en blijkens zijn volgend betoog heeft hij deze als zijne meening te kennen gegeven: de ouders zijn de onmiddelijke bron van het recht en de wetgever verleent hier eenvoudig zijne bescherming en toestemming.

Ter verdediging van deze stelling bepaalt de schrijver zich tot eene bestrijding van zoo vele anderen, die de tegenovergestelde meening huldigen, en zoo zal ook ik trachten zijne bestrijding te weerleggen, door hen, met wie hij van meening verschilt, te verdedigen.

Reeds dadelijk wordt een heftige aanval begonnen op Toullier. Mr. S. M. verwijt den Franschen rechtsgeleerde het gemis van bewijs voor zijne stelling dat, „le droit de „représentation était à Rome un droit, qu'ils (sc. les enfants „ou neveux) ne tiennent de leur père décédé mais de la

[1]) Art. 879 B. W.

loi, qui les appelle" — eene bewering door geene enkele plaats uit het Romeinsche Recht gestaafd Maar gaat het nu aan, alleen daarom de waarheid dier woorden te ontkennen: sinds wanneer dan is de wetgever verplicht van elk recht tevens den oorsprong te geven? En omgekeerd: mag men alleen de eene of andere stelling baseeren op de uitdrukkelijke woorden der wet, dan begrijp ik niet, hoe men eene meening durft te verdedigen, die lijnrecht in strijd is met des wetgevers zoo duidelijk geuit gevoelen.

Het bewijs van zijne stelling behoeft TOULLIER dan ook niet te leveren uit de eene of andere plaats in de Pandekten; hij heeft het geleverd in zijn geheel volgend betoog.

Doch dat daargelaten „in no. 186" — gaat de schrijver voort — „leert TOULLIER ons eene kennelijke onwaarheid, „als hij zegt: „les enfants ne représentent point sa personne „(sc. du père): c'est un droit qui leur est propre".

Begrijp ik deze woorden *„ne représentent point sa personne"* goed, dan versta ik daaronder: de vertegenwoordiger representeert niet *de persoon* van den vertegenwoordigde; d. w. z. de vertegenwoordiger is niet de verpersoonlijking van den vertegenwoordigde zooals de erfgenaam dit gezegd wordt te zijn van den erflater. Wij moeten ons dus niet voorstellen, dat het eigenlijk de ouders zijn en niet de kinderen, die daar in de rij der erfgenamen staan — of, dat die kinderen daar staan in de gedaante van hunne ouders: het een is al even onjuist als het ander. Het zijn de kinderen zelf, qua tales, d. w. z. met hunne eigen rechten en verplichtingen, die opkomen in de nalatenschap. De ouders wijzen alleen de plaats aan, waar de kinderen moeten staan: door hun dood is er een ledig gekomen, dat nu door de kinderen wordt aangevuld, geheel afge-

scheiden van den persoon der ouders, geheel onafhankelijk dus van de rechten en verplichtingen dier ouders. En daarom zegt TOULLIER te recht *ne représentent pas sa personne.* Nu is het wel waar, dat zonder die ouders de representatie moeilijk denkbaar is, maar zulks erkennende behoef ik nog niets van mijne meening terug te nemen. Zeide de wetgever alleen *gij moogt representeeren* en niet wien, dan zeide hij niets; men moet toch iemands plaats innemen!

„C'est un droit, qui leur est propre".

Zou TOULLIER werkelijk hiermede hebben willen zeggen, wat Mr. S. M. er in leest nl., dat de kinderen opkomen *de leur chef*: uit eigen hoofde? Ik geloof het niet. In de eerste plaats mogen wij toch wel aannemen, dat ook deze schrijver van het *Droit Civil* de artt. 730 en 845 C. C., waarop Mr. S. M. zich beroept, kent, en dus weet, dat tegenover *de leur chef* staat *par secours de la représentation.* Ten tweede, ware dit zijne bedoeling geweest, waarom zou hij zich dan niet van dien geijkten term *de leur chef* bediend hebben? Men zou dan tot de conclusie moeten komen, dat TOULLIER hier niet alleen eene onjuistheid, maar zelfs klinklare onzin had geschreven door te zeggen, dat iemand die *par représentation* tot de erfenis komt, dit doet *de son chef!* Neen, daarvoor heb ik nog een te goeden dunk van het gezond verstand van een der grootste Fransche rechtsgeleerden! Maar er is meer. Slaan wij even de bladzijde om, dan zien wij, hoe in no. 188 hij *de son chef* en *par représentation* lijnrecht tegenover elkaar stelt. Zou hij dan, in strijd met alle regelen der consequentie, in no. 188 weer ontkennen, wat hij in no. 186. heeft gezegd?

Voor mij beteekenen die woorden dan ook eenvoudig dit, dat zij, die bij plaatsvervulling opkomen, dit doen krachtens eigen hun door de wet toegekend recht, hetgeen ook reeds boven [1]) door mij is aangenomen als de strekking van ons artikel 895.

Mr. S. M. zoekt ook hiervoor weer naar bewijzen, en wanneer hij bij CHABOT [2]) leest: „si la loi n'avait point admis le „droit de représentation, il ne pourrait avoir lieu par la simple „volonté du défunt, qu'on voudrait représenter", vindt hij dit „volkomen waar, doch.... niets bewijzende." En wel daarom bewijst het niets, omdat ditzelfde ook geldt voor de erfopvolging ab intestato. „Indien (dus ook) de wetgever niet „het recht van erfopvolging bij de wet bepaald had, zoude „de erfgenaam zulks niet door den blooten wil des erflaters „hebben kunnen erlangen.... Doch is men nu ook op grond „van die herkomst uit de wet gaan beweren dat een kind „zijn erfrecht niet van zijne ouders ontleende?"

Het komt mij voor, dat de schrijver dezer bladzijden uit de Nieuwe Bijdragen een paralel trekt tusschen twee zaken, die niet, althans niet in dit opzicht te vergelijken zijn. Ik geloof daarom, dat, wat voor de plaatsvervulling geldt, nog niet waar is voor de erfopvolging ab intestato.

Het eenige gevolg, dat ik voor mij kan vastknoopen aan het gemis eener regeling van het intestaat-erfrecht is, ik heb reeds boven [3]) gelegenheid gehad dit nader uit te leggen, dat aan niemand de bevoegdheid zou toekomen rechten op dat vermogen te doen gelden of — wat hetzelfde is, de

---

[1]) pg. 31.

[2]) T. a. p. pg. 120 no. 5.

[3]) pg. 33.

eerste de beste zich daarvan in het bezit zou kunnen stellen.

Maar waarom dat gemis tevens ten gevolge zou moeten hebben, de onbevoegdheid van den erflater een erfgenaam in te stellen, aan wien na zijn dood zijne goederen zullen ten deel vallen — zie! dat begrijp ik niet.

Denken wij ons echter ons B.W. zonder de artt. 888—895.

Het gevolg hiervan zou zijn, dat, stierf een erflater zonder testament nagelaten te hebben, zijn vermogen onder zijne nog levende zonen zou verdeeld worden, en kinderen van vóóroverledenen niet opkomen voor het erfdeel, dat hunne ouders anders zouden gehad hebben. Zouden deze ouders nu bevoegd geweest zijn in hun testament hunne kinderen in te stellen als gezamenlijke erfgenamen voor een kindsgedeelte in de grootouderlijke nalatenschap?

Natuurlijk heeft Chabot deze vraag te recht ontkennend beantwoord. Want die ouders zouden zoodoende niet alleen beschikt hebben over een gedeelte van eens anders vermogen, maar zij zouden zich stellen boven de wet, door eene wijziging aan te brengen in de intestaat-erfopvolging.

Chabot had zelfs nog verder kunnen gaan, en er op kunnen wijzen, dat, nu de wetgever uitdrukkelijk de plaatsvervulling heeft toegestaan, de kinderen dit recht uitoefenen zelfs tegen den wil der ouders. Wel een bewijs dus, dat het een eigen recht is, dat de wet den vertegenwoordigers toekent. Bij de erfopvolging daarentegen regelt de wet zelf de testamentaire, geeft dus den erflater de bevoegdheid zelf bij uitersten wil van hare voorschriften af te wijken. En natuurlijk: het intestaat-erfrecht is slechts subsidiair, voorziet het geval, dat de erflater zijn wil niet te kennen heeft gegeven.

Kunnen wij dus in dit opzicht geen vergelijking maken

tusschen beide rechten, beter gaat dit ten opzichte van den oorsprong; daarom citeerde ik zoo even de vraag: „doch is men nu ook op grond van die herkomst uit de wet „gaan beweren, dat een kind zijn erfrecht niet aan zijne „ouders ontleende"? Neen! is daarop des schrijvers gedecideerd antwoord. Het mijne zou — wat voorzichtiger — luiden *nescio*; maar ik voor mij moet wel, wil ik niet van inconsequentie beschuldigd worden, als mijne meening te kennen geven, dat een kind intestaat-erfgenaam, zijn erfrecht niet aan zijne ouders ontleent — evenmin als de vertegenwoordiger zijn recht aan den vertegenwoordigde te danken heeft. Daar ik echter reeds boven [1]) dit nader heb besproken, behoef ik nu hierover niet verder uit te wijden.

Hier [2]) nu vind ik eene bevestiging van mijn op pag. 32 geopperd vermoeden, als zou Mr. S. M. aan het woord *ontleenen* eene andere beteekenis hechten, dan waarin de wetgever het heeft gebezigd en wij het dus moeten opvatten. Hoe anders is het mogelijk, dat ik daar lezen moet: »Ook „dit recht [3]) ontleent men uit de wet, doch ook hier is „eene persoon van wien dat kind dat recht ontleent en „*respectu cuius* het kind dat deelachtig wordt."

Waarlijk deze woorden brengen mij geheel in verlegenheid. Wat is nu de middelijke, wat de onmiddelijke bron van het recht? Als ik die woorden zoo afzonderlijk beschouw en in verband met hetgeen onmiddellijk daarop volgt, dan moet ik wel aannemen, dat het de meening van den schrijver is, dat de wet de onmiddelijke bron is

---

[1]) pgg. 33, 35 en 36.

[2]) Nw. Bijdr. pgg. 130 en 131.

[3]) sc. het recht van representatie in vergelijking met het intestaat-erfrecht.

en de ouders slechts de conditio sine qua non zijn. Maar waartoe dan zijn geheele betoog; want dat is het ook wat m. i. de wet heeft willen zeggen? En als men nu gaat stellen, dat, wat de wet zegt, onwaar is, dan geloof ik het meer bij het rechte eind te hebben, toen ik op pag. 36 de daaraan tegenovergestelde meening als de zijne aannam.

En dit zouden, al is het ook niet rechtstreeks, toch alle schrijvers erkennen: dat doen CHABOT [1]) en DURANTON, [2]) als zij den grond der instelling zoeken in de genegenheid van ouders voor hunne kinderen, die dan overgaat op de kleinkinderen; dat doet DELVINCOURT; dat doet Mr. G. DIEPHUIS [3]).

Daargelaten of het waar is, dat die voortgezette affectie werkelijk de reden geweest is, die den wetgever er toe geleid heeft het instituut in de wet op te nemen — hoe dan, als die verhouding nu eens minder rooskleurig is?; veeleer wordt de instelling m. i. gerechtvaardigd op gronden van billijkheid — ik begrijp daarom nog niet, hoe Mr. S. M. hieruit de conclusie kan trekken: dus gij erkent nu tevens, dat de ouders het zijn, aan wie het kind zijn recht ontleent, m. a. w. dat het van hun' wil afhankelijk is, of het kind dat recht zal hebben of niet. Niet alleen dat deze gevolgtrekking onjuist zou zijn, maar ook al ware zij juist, toch zou men haar niet hieruit mogen afleiden. Hoe kunnen nu de redenen, welke dan ook, die den wetgever er toe geleid hebben, dit of dat rechtsinstituut in zijne wet op te nemen, ooit een bewijs opleveren voor de stellingen,

---

[1]) t. a. p. pg. 116 no. 2 et pg. 122 no. 1.
[2]) Cours de C. Civ. (Brux. 1841.) T. III pg. 296 no. 174.
[3]) Het Ned. Burg. Recht. Dl. IV, 2e dr. no. 513.

dat wij in het eene geval te doen hebben met een recht, door de wet toegekend, in het andere geval met een, welks ontstaan afhankelijk is van 's menschen wil, dien de wetgever slechts heeft erkend, door daaraan rechtsgevolgen vast te knoopen?

DELVINCOURT [1]) gaat met den schrijver mee, als hij zegt: „remarquez aussi, que la représentation n'a jamais lieu *omisso* „*medio*." Ik behoef hier niet veel woorden om aan te toonen, dat men met deze woorden niet tevens zegt „dus aan de ouders — dat medium — ontleent men zijn recht." Ik kan volstaan door te verwijzen naar hetgeen ik te voren [2]) reeds schreef.

Langer dien ik stil te staan bij blz. 133. Daar beschuldigt de schrijver den Groningschen Hoogleeraar Mr. G. DIEPHUIS van tegenstrijdigheid, wanneer hij bij de bespreking der plaatsvervulling [3]) zegt, dat het kind niet als erfgenaam van zijne ouders, maar als bloedverwant van den erflater door tusschenkomst van die ouders in hunne plaats treedt; terwijl hij elders [4]), bij den inbreng van giften als reden dezer verplichting opgeeft „omdat het kind hier geheel in de plaats der ouders treedt."

Bij de eerste lezing dezer bladzijde dacht ik werkelijk, dat deze beschuldiging gegrond was, doch bij nadere beschouwing moet ik haar als geheel onverdiend verwerpen.

Houden wij ook hier slechts in het oog, wat de plaatsvervulling is en wat zij tengevolge heeft, dan laten zich de

---

[1]) Cours de C. Civ. (Brux. 1825) T. III pg. 176.
[2]) pgg. 37 en 38.
[3]) t. a. p.
[4]) Dl. V. no. 255.

alineas 3 en 4 van art. 1135 B. W. ook zeer goed verklaren. Het is dan ook aan de onjuiste voorstelling, die Mr. S. M. zich van de plaatsvervulling maakt, toe te schrijven, dat hij Prof. DIEPHUIS [1]) hier ter plaatse verkeerd begrepen heeft. Plaatsvervulling — zagen wij — is die bijzondere wijze van erven, waardoor ik opkom in de plaats van een ander die vóóroverleden is. Alles dus, wat deze vóóroverledene qua erfgenaam zou gekregen hebben, alles waartoe hij als zoodanig zou verplicht geweest zijn, dat krijgt nu degene, die in zijne plaats erfgenaam wordt, daartoe wordt deze evenzeer verplicht. Dit vooropstellende is het zeer duidelijk, waarom het kind wel giften moet inbrengen, geen schulden behoeft te betalen.

De verplichting tot inbreng is eene, die alleen rust op erfgenamen, die door giften uit den boedel zóóveel genoten hebben, dat daardoor aan het wettelijk erfdeel te kort is gedaan; eene verplichting van den eenen erfgenaam jegens den ander, welke echter eerst ontstaat op het oogenblik van den dood van den erflater. Ouders die begiftigd waren, zouden tot inbreng verplicht geweest zijn, als erfgenamen in de grootouderlijke nalatenschap: zeer natuurlijk dus, dat die verplichting nu op de kinderen rust, die hunne plaats innemen. Wel is waar is aan hun niet de gift geschonken, maar het is een noodzakelijk gevolg van de plaatsvervulling, die de wetgever in art. 1135*c* nog eens ten overvloede heeft neergeschreven. En deze verplichting bestaat onafhankelijk van het al of niet aanvaarden van de nalatenschap hunner ouders; zeer duidelijk, daar immers de plaatsvervulling zelve daarvan niet afhangt.

[1]) Verg. voor het volgende vooral zijn *systeem* dl. 8 pg. 75 vv. en dl. 9 pg. 246 vv.

Er ligt dus hoegenaamd geen tegenstrijdigheid in bovengenoemde redeneering van den heer DIEPHUIS. Immers niet als erfgenaam van zijne ouders maar als bloedverwant van den erflater treedt men in de *erfrechtelijke* plaats zijner ouders en juist daarom is het kind tot inbreng verplicht.

Maar waarom is datzelfde kind, zoo het, de nalatenschap zijner ouders verworpen hebbende, opkomt bij plaatsvervulling, niet gehouden tot de boedelschulden?

Juist omdat het niet die erfenis heeft willen aanvaarden, omdat het geen erfgenaam der ouders was: de verwerping toch heeft tengevolge, dat de persoon geacht wordt nooit erfgenaam geweest te zijn. Die schulden waren wellicht oorzaak, dat het kind afstand deed van de erfenis, en natuurlijk, dat het dan ook later niet meer daarvoor aansprakelijk gesteld kan worden. Wat toch is de grond van de verplichting voor den erfgenaam tot betaling der boedel-, even goed als alle andere schulden? De erfgenaamschap. Als erfgenaam van zijne ouders is het kind hiertoe verplicht; heeft het voor die eer bedankt dan herleeft die verplichting niet, wanneer het later opkomt in de grootouderlijke nalatenschap in de plaats van die ouders, omdat die plaatsvervulling het kind niet weer erfgenaam maakt zijner ouders.

En nu mag men niet zeggen: „die ouders hadden toch hunne schulden moeten inbrengen, dus ook de kinderen, die hunne plaats innemen" — want die ouders waren hiertoe niet gehouden als erfgenamen van den boedel, maar omdat zij debiteuren waren en dit debiteurschap gaat alleen dan op de kinderen over, wanneer zij dit zelve willen, i. e. wanneer zij aanvaarden, nooit natuurlijk wanneer zij verworpen hebben. Vandaar spreekt art. 1135*d*. alleen van

het geval, dat het kind verworpen heeft, en volgt daaruit a contrario dat, zoo datzelfde kind de erfenis der ouders had aanvaard, het wel tot de boedelschulden zou verplicht zijn; doch nu niet als een gevolg van die plaatsvervulling, maar omdat het hun erfgenaam is en als zoodanig ook de schulden van den erflater op hem rusten. Met de plaatsvervulling heeft dus deze laatste alinea niets te maken: artikel 1135 miste vroeger dan ook de beide laatste zinsneden, doch is naderhand aldus uitgebreid om ook hier duidelijk het verschil te doen uitkomen tusschen inbreng van giften en inbreng van schulden, op welk verschil ook al gewezen is in den aanhef van art. 1132: „onver„minderd de verplichting van alle erfgenamen [1]) tot „voldoening aan, of verrekening met hunne mede-erfgena„men van alles wat zij aan de nalatenschap schuldig zijn, „moeten alle schenkingen"... [2]) etc. Art. 1135*d* bevat dus noch eene uitzondering op, noch eene toepassing van de plaatsvervulling, en daarom ook is het geheel onjuist gesproken van Mr. S. M., als hij zegt, dat de wetgever hier het beginsel verzaakt heeft [3]); hier evenmin als in het slot van art. 895 *en men kan zelfs dengenen vertegenwoordigen, wiens nalatenschap men niet heeft willen aanvaarden.*

Wat toch kunnen die woorden anders beteekenen, dan wat CHABOT en zoo vele anderen er in zien nl dit, dat het kind dit recht niet als erfgenaam van zijne ouders, aan deze ontleent. Immers had de vertegenwoordiger, die de erfenis heeft verworpen het recht niet, dan zou daaruit toch

---

[1]) N.B. dus niet van niet-erfgenamen.

[2]) Verg. VOORDUIN IV. pgg. 299, 300 en 302.

[3]) pg. 137 noot 1.

noodzakelijk moeten volgen, dat men, alleen qua erfgenaam van den vertegenwoordigde diens plaats kan innemen. Omgekeerd dus: als men dat recht ook na verworpen te hebben, kan uitoefenen, moet daaruit wel volgen: dus niet als erfgenaam van den vertegenwoordigde komt men op in de nalatenschap van den erflater.

„Dergelijke gevolgtrekking laat zich echter niet met „eenige zekerheid uit gezegd alinea van art. 744 [1]) opmaken, „daargelaten dat eene bepaling der wet wel nimmer op „zich zelve de waarheid van een beginsel zal kunnen be„wijzen", lees ik daar als antwoord van Mr. S. M.

Waarom eene wetsbepaling niet op zich zelve de waarheid van een beginsel kan bewijzen, ik begrijp het niet en zou dan ook niet gaarne deze woorden tot de mijne willen maken. Van het eerste gedeelte dezer aangehaalde phrase echter geeft Mr. S. M. ons eenige rekenschap. Wij moeten dan volgens hem die woorden veeleer opvatten als eene uitzondering op de gevolgen der verwerping. „Immers „eene verwerping der nalatenschap zoude moeten hebben „teweeg brengen eene verwerping van alle rechten, 't „zij actueele, 't zij toekomstige, die aan de ouders „uit eenigen hoofde mochten kunnen toekomen." Dit toekomstige recht, nl. recht op eene toekomstige nalatenschap, blijft voor hem bestaan!

Ik kan niet ontkennen, dat van het geheele betoog mij geene passage zoozeer getroffen heeft als juist deze [2]).

Primo die onderscheiding in actueele en toekomstige

---

[1]) n.l. v. d. C. C. waar deze zelfde woorden in verband stonden met de bepaling, dat men een levend persoon niet kan vertegenwoordigen.

[2]) pg. 136.

rechten. Wat toch zijn toekomstige rechten? Mij dunkt die rechten, die in de toekomst liggen; rechten dus wier bestaan of ontstaan van eene toekomstige, hetzij zekere, hetzij onzekere gebeurtenis afhangt. Mij is de eene of andere zaak onder eene zekere voorwaarde toegezegd. Terstond nu van af het oogenblik der overeenstemmende wilsuiting is er eene rechtsbetrekking ontstaan, maar ik heb daarom van af datzelfde oogenblik nog geen recht om de zaak als de mijne op te vorderen; dit krijg ik eerst zoo de gestelde voorwaarde vervuld is. Die rechtsbetrekking echter gaat wederzijds over op de erfgenamen, zoodat, sterf ik vóór de vervulling der voorwaarde, mijne erfgenamen daartoe gehouden zijn, evengoed als die van mijnen debiteur gerechtigd zijn mij aan de gestelde conditie te houden [1]).

Geheel iets anders is het echter met het recht, waarop Mr. S. M. hier het oog heeft, het recht der ouders op hun erfdeel in de grootouderlijke nalatenschap.

Heeft c. q. de vader, toen hij stierf, een toekomstig recht op de erfenis van zijn vader gehad; bestaat er eene verbintenis als in het eerste geval, ook hier tusschen vader en grootvader, in dien zin, dat de grootvader verplicht is zijn zoon zijn erfdeel na te laten, zoo deze hem niet overleefde? Eene verbintenis, die alzoo overgaat op de erfgenamen? Ik geloof het niet. Dat recht immers wordt eerst verkregen op het oogenblik van den dood van den erflater, e. w. door diens erfgenamen. Bij het leven der ouders dus hebben deze hoegenaamd geen recht op een kindsge-

---

[1]) art. 1297 § 2 B. W. Hoewel dit artikel alleen spreekt van den schuldeischer geldt hetzelfde ook voor den schuldenaar. Verg. Mr. G. DIEPHUIS, Het Ned. Burg. Recht Dl. 10 pgg. 254, 255 en 258.

deelte van de nalatenschap hunner ouders; sterven zij dus vóór deze, dan hebben zij dat recht nimmer gehad; hoogstens was het eene verwachting, doch verwachtingen zijn geen rechten, gaan alzoo niet over op de erfgenamen. De kinderen kunnen derhalve nooit dit recht van hunne vóóroverleden ouders gekregen hebben; ook zij verkrijgen het eerst bij den dood van den erflater, omdat zij diens erfgenamen zijn.

Maar er is meer, wat mij in de uitlegging, die Mr. S. M. van het laatste gedeelte van ons artikel geeft, vreemd voorkomt. Gaat het m. i. al niet aan dit recht toekomstig te noemen, dat dan overgaat op de erfgenamen, nog veel minder kan ik mij vereenigen met de opvatting, als zou deze overgang plaats hebben ook al heeft het kind de nalatenschap zijner ouders verworpen, dus als zou de wetgever met de woorden „en men kan zelfs dengenen ver„tegenwoordigen, wiens nalatenschap men niet heeft willen „aanvaarden", eene uitzondering bedoeld hebben op de gevolgen der verwerping. Maar dan had, geloof ik, de wetgever ons dit wel uitdrukkelijker te kennen gegeven, en met name, hiervan bij de verwerping zelve gesproken. Neen! zulk eene uitlegging noem ik vèr gezocht, een wringen van woorden, om daarmee eene vooraf opgevatte meening te verdedigen.

Doch gesteld, dat de schrijver gelijk had, en werkelijk dus de wetgever bedoeld heeft, wat Mr. S. M. er in ziet — hoe zou dit dan in overeenstemming te brengen zijn met art. 1370*b* B. W.? Daar toch verbiedt de wet ons te beschikken over eene nog niet opengevallen erfenis, en dat zou toch het geval zijn wanneer het recht der ouders op hunne kinderen overging, daar zij 't dan tevens in hunne macht

zouden hebben om er anders over te beschikken, evenals zij dit kunnen met hunne overige rechten.

Nog één argument van Mr. S. M. heb ik onbesproken gelaten; die plaats nl. waar hij CHABOT, wanneer deze zegt, dat daarom het kind zijn recht om de plaats zijner ouders in te nemen niet aan deze ontleent, omdat, om zulks te kunnen doen, deze dat recht dan ook gehad zouden moeten hebben, tracht te weerleggen, door te vooronderstellen, dat dit argument rust op een' verkeerden grondslag, nl. op dien van het jus succedendi, waarmee de Fransche schrijver dan zou verward hebben het jus repraesentandi.

Ik geloof nu hierop wel niet nader behoeven terug te komen; na het voorgaande zal het wel duidelijk zijn geworden, dat hier van geene verwarring sprake kan zijn, omdat wat voor het een geldt, ook waar is voor het ander; dat het kind bij den dood zijner ouders, aan deze noch het *jus succedendi*, noch het *jus repraesentandi* ontleent, maar beiden onmiddelijk uit de wet afleidt.

Wellicht is het wenschelijk, zoo ik ten slotte hier naga, welke consequenties naar mijne meening noodzakelijk zouden moeten volgen uit de opvatting, die Mr. S. M. van het artikel heeft. Misschien dat dan zulk eene redeneering uit het ongerijmde — zoo het voorgaande niet daartoe bij machte mocht blijken te zijn — des schrijvers dwaling nader in het licht zal stellen.

Wanneer het waar is, dat een kind dit zijn recht ontleent aan zijne ouders, dan moeten deze dat noodwendig ook hebben: *nemo plus juris in alium transferre potest, quam ipse habet;* dan zouden dus de ouders het recht hebben om zich zelven te vertegenwoordigen!

Nu zal de schrijver mij hierop wellicht antwoorden: „onjuist; evengoed als de ouders het recht hebben voor hun „gedeelte op te komen in het vermogen van den erflater, zoo „hebben nu de kinderen gezamenlijk de bevoegdheid voor dat „gedeelte op te komen." Zeer waar, doch wanneer kunnen de ouders aanspraak maken op huns vaders erfdeel? Eerst bij den dood van den erflater. Volgens Mr. S. M. dragen de ouders bij hun overlijden reeds dat recht aan de kinderen over. Maar begrijpt hij dan niet, dat de ouders dan beschikken niet alleen over hun eigen vermogen, doch ook over een gedeelte van het vermogen van hun vader? Tot welk eene absurde consequenties zou ons dit brengen!

Wij komen dan vooreerst in strijd met de onwaardigheid. Stel, dat de kinderen ten opzichte van hunne ouders onwaardig verklaard zijn, dan belet deze onwaardigheid hen volstrekt niet de plaats hunner ouders in te nemen. En dat zou toch het noodzakelijk gevolg moeten zijn, zoo zij hun recht aan hunne ouders ontleenden, zoo zij opkomen qua erfgenamen van de ouders. Of noemt Mr. S. M. dit ook eene uitzondering, evenals hij dit doet bij de verwerping? Maar dàn ook zou het waar zijn, dat onwaardigheid van de kinderen tegenover den erflater hier geen beletsel kan zijn, want zij hebben dat recht immers van hunne ouders!

Zijn de ouders wegens onwaardigheid uitgesloten van de erfenis der grootouders, dan kan ook dit geen beletsel zijn voor de kinderen: immers deze zijn niet onwaardig ten opzichte van hunne grootouders en evengoed als zij bij het leven hunner ouders *suo jure* opkomen, evengoed doen zij dit in geval van vóóroverlijden krachtens het recht van plaatsvervulling. Mr. S. M. echter moet hier wel aannemen, dat de kinderen niet kunnen vertegenwoordigen, omdat

zij dat recht niet van hunne ouders hebben kunnen krijgen. [1])

Er is meer, waartoe men komen moet, indien Mr. S. M. gelijk heeft. Wanneer het de ouders zijn, van wie de kinderen dit recht verkrijgen, dan zou niets genen kunnen beletten het hunne kinderen te ontnemen, bij testament bijv. of het aan anderen te geven, evenals zij hiertoe bevoegd zijn opzichtelijk hunne overige vermogensrechten.

Moest nu de wetgever ons deze waarheid — althans in mijne oogen — uitdrukkelijk komen leeren? Zou ten tijde van den C. C. en ook vroeger ditzelfde niet gegolden hebben, ook al stond het niet met zooveel woorden in de wet?

Ik geloof het stellig, en waarom nu onze wetgever in 1824 deze bepaling heeft opgenomen en niet volstaan heeft met het tweede lid van het artikel, ik weet het niet: geschiedschrijvers en beraadslagingen behouden een hardnekkig stilzwijgen, en zoo moet ik het waarom wel zoeken in dit eenvoudige daarom: om nader te bepalen wat hier onder plaatsvervulling is te verstaan. Wellicht ook is de gissing van Mr. S. M. in deze juist. Het tweede gedeelte van ons artikel vormde in den C. C. het tweede lid van art. 744, waarvan de eerste al. luidt: „On ne représente pas les personnes vivantes mais seulement celles, qui sont mortes „naturellement ou civilement". Verband tusschen beide gedeelten is moeilijk te vinden en vandaar dat onze wetgever van het tweede lid van art. 744 C. C. een nieuw artikel maakte. Wij zagen reeds, hoe de Fransche schrijvers dit steeds als eene consequentie aannamen van de stelling,

---

[1]) Zoo redeneert ook Mr. DIEPHUIS, IV n° 511, hoewel hij toch in n° 513 lijnrecht tegenover Mr. S. M. staat. Anders echter Mr. C. W. OPZOOMER, t. a. p. 163 noot 1.

dat het recht aan de wet is ontleend. Ook onze wetgever zal die juiste meening gehad hebben, waarvan de uitdrukkelijke uiting in art. 895 al. 1 ligt opgesloten; ook dus slechts eene nadere ontvouwing van het begrip *plaatsvervulling*.

Aan het slot van zijn betoog zegt de schrijver, dat hij hiermee „gevolg heeft gegeven aan de roepstem van een „onzer grootste, nu reeds sedert vele jaren ontslapen rechts„geleerden: „„L'avocat peut, il doit même avec hardiesse „„et franchise, attaquer de front les principes, qui lui „„paraissent erronés quelle que puisse être l'autorité sur „„la quelle ils reposent''''. Of de gronden waarop hij zijne „innige overtuiging heeft gegrond proefhoudend zullen be„vonden worden, zal hij gelooven, totdat men zijne beden„kingen heeft opgelost.''

Ik heb naar de mate van mijne krachten die oplossing beproefd. Of ik daarin geslaagd ben mogen anderen beoordeelen. Het ware toch mogelijk, ook indien ik den schrijver niet van zijne zoo innige en onwankelbaar schijnende overtuiging mocht hebben kunnen terugbrengen.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Plaatsvervulling betreft niet het erfrecht, maar het erfdeel

II.

De vrouw heeft het recht afstand te doen van de gemeenschap van winst en verlies. Hiervan kan bij huwelijksche voorwaarden niet afgeweken worden.

III.

Door art. 926 B. W. wordt niet alleen nietig verklaard de erfstelling over de hand, doch ook de erfstelling zelve, waaraan de last om uit te keeren, verbonden is. Daaraan kan niet worden gederogeerd door uitdrukkelijke of stilzwijgende berusting, evenmin door uitvoering te geven aan den uitersten wil.

IV.

De personen, genoemd in art. 1403 B. W. zijn niet alleen verantwoordelijk voor de schade, voortgesproten uit daden, maar ook voor die, welke het gevolg is van nalatigheid of onvoorzichtigheid van diegenen, voor welke zij aansprakelijk zijn.

V.

De lastgeving tot het sluiten van een huwelijk wordt niet beheerscht door de regelen van het derde boek B. W.

VI.

Het niet afleggen van den eed door de makelaars, door het plaatselijk bestuur aangesteld, heeft ten gevolge, dat daardoor de bewijskracht hunner aanteekeningen conform art. 68 W. v. K. komt te vervallen.

VII.

Onder *alle de endossanten* in art. 186 W. v. K. is niet begrepen de procura-endossant.

VIII.

Art. 774 W. v. K. verklaart niet nietig de inpandgeving, die, ofschoon meer dan 40 dagen vóór het faillissement van den schuldenaar bedongen, eerst binnen dien termijn uitvoering bekomt door het brengen van het pand in de macht van den schuldeischer.

IX.

De omstandigheid, dat eene mede-partij, hetzij dan vroeger mede-gedaagde of intervenient van een vonnis in hooger beroep is gekomen belet niet, dat gezegd vonnis tegenover de partij, welke daarin berust in kracht van gewijsde is gegaan — althans niet, als het voorwerp van den rechtsstrijd geen ondeelbare zaak betreft en er ook geen solidariteit tusschen de bedoelde partijen bestaat.

X.

Onjuist is de meening van de Rechtbank te Groningen (25 Maart 1870, W. v. h. R. No 3234) als zou revindicatoir arrest alleen aan den eigenaar toegestaan en art. 721 B. Rv. niet toepasselijk zijn in de gevallen van art 1191 B. W.

XI.

Krachtens art. 227 W. v. Sv. heeft de rechter niet de bevoegdheid de invrijheidstelling of de gevangenneming van den beklaagde te bevelen, wanneer de instructie, tengevolge van verwijzing der zaak naar de openbare terechtzitting is afgeloopen, en het onderzoek ter terechtzitting nog niet is aangevangen.

XII.

Indien een misdrijf, dat alleen op klachte vervolgbaar is, gepleegd is tegen iemand, die den leeftijd van zestien jaren nog niet heeft bereikt en deze binnen den in art. 66 W. v. Sr. gestelden termijn overlijdt, is niet art. 65, maar art. 64 W. v. Sr. van toepassing.

XIII.

Art. 133 W. v. Sr. straft alleen dengenen, die met zijn aanbod het oogmerk heeft, dat eenig strafbaar feit gepleegd worde.

XIV.

Art. 422 W. v. Sr. geeft den rechter de bevoegdheid eene tijdelijke gevangenisstraf op te leggen van 26 jaar en 8 maanden.

XV.

Onjuist is de in de kamers der Staten Generaal gevolgde praktijk onder „de helft der leden" in art. 105 Grondw. te verstaan de helft van het bij de wet voorgeschreven aantal.

XVI.

Onze Grondwet staat aan eene wettelijke regeling der uitlevering van Nederlanders niet in den weg.

XVII.

Niet militieplichtig is hij, wiens vader, Nederlander, ter zake van 's lands dienst in de kolonieën wonende, teruggekeerd is, doch nog geen achttien maanden binnen het rijk in Europa zijne woonplaats heeft gehad.

XVIII.

Het beginsel, neergelegd in den maatregel, die eerlang aan het oordeel onzer Volksvertegenwoordiging zal worden onderworpen, (Mem. v. Toel. der Ind. Begrooting 1891 pag. 6 vv.) om een' leercursus te openen ter opleiding van djaksa's verdient alleszins goedkeuring.

Wenschelijk ware het echter, zoo deze maatregel ook toegepast werd ten aanzien van de opleiding van alle, zoowel rechterlijke als administratieve, inlandsche ambtenaren.

XIX.

De oplossing, die VON SAVIGNY (Dl. VII) heeft gegeven, ter verklaring van de l. 57 mandati 17. 1. leidt tot geen bevredigend resultaat. Met de casuspositie is meer in overeenstemming zoo men leest: *sed* contra *venaliciarium ex provincia reversum, Publiciana actione non utiliter* acturi (sunt), *quum exceptio justi dominii causa cognita detur*... etc.

XX.

Depressieën in handel en nijverheid, komen, mits bij lange tusschenruimten voorkomende, ten slotte der maatschappij ten goede.

